

Pojistné rozpravy/41

Produkt pojištění odpovědnosti z provozu motorových vozidel po vývojových peripetiích tarifu u nás stále není v rovnováze	3
Ochrana spotřebitele v pojišťovnictví	7
Globální pojistný trh v měnícím se rizikovém prostředí	11
Porovnání penzijních systémů ve vybraných zemích	19

Produkt pojištění odpovědnosti z provozu motorových vozidel po vývojových peripetiích tarifu u nás stále není v rovnováze

Prof. Ing. Jaroslav Daňhel, CSc.

prof. Ing. Eva Ducháčková, CSc.

doc. RNDr. Jarmila Radová, Ph.D., katedra bankovníctví a pojišťovnictví, Vysoká škola ekonomická v Praze¹

Pojištění odpovědnosti za škody z provozu motorových vozidel představuje jeden z makroekonomicky nejdůležitějších pojistných produktů. Je tudíž logické, že ve všech vyspělých tržních ekonomikách existuje převážně v podobě, kde není ponecháno jen na vůli majitele či provozovatele motorového vozidla, zda si toto pojištění u pojišťovny uzavře, či ne. Tato většinově povinně smluvní podoba tohoto pojištění byla již v minulých desetiletích předurčena velkým rozmachem automobilismu a s tím spojenými enormními objemy materiálních škod a také společenským významem škod na zdraví, které při dopravních nehodách vznikají.

Velmi často se jedná o velice vysoké částky odškodného a vyloučena není ani možnost nastoupení katastrofálního, a tedy i obtížně finančně dopředu kvantifikovatelného rizika. Jako příklad může sloužit skutečná událost: při katastrofálním požáru, který vypukl 29. května 1999 uvnitř Tauernského tunelu na dálnici pod rakouskými Alpami, dvanáct lidí přišlo o život a zcela zničeno bylo 25 osobních automobilů a 16 kamionů.

Realizace podobného katastrofického rizika domácí provenience hrozí např. u pražského tunelu na Letné, jde o nejstarší silniční tunel u nás. Jeho rizikovost plyne ze skutečností, že jde o jednotubusový obousměrný tunel bez postranních únikových východů a může se v něm v kritickou chvíli nacházet až 140 vozidel a v nich přes 300 osob, katastrofický scénář by nastal v případě vznícení vozidla s nebezpečným nákladem po vjezdu do tunelu od Vltavy, přičemž záchranáři mohou zasahovat jen ve směru od Letné.

Pro charakteristiku současného stavu v tomto ohledu platí, že nadále roste počet vozidel a houstne dopravní provoz, čímž se riziko dopravních nehod v počtu i hodnotovém objemu neustále zvyšuje, zejména ve velkoměstských aglomeracích. Na druhé straně protisměrně působí zejména dokonalejší konstrukce vozidel umožňující zabránit nehodě manévrem, který v nedávné minulosti nebyl technicky

možný, a zvyšuje se i pasivní bezpečnost účastníků provozu dokonalejší výbavou: airbagy, ABS, EDS atd.

Důvody pro přinucení majitele či provozovatele motorového vozidla k uzavření pojištění odpovědnosti za škody jsou především v ekonomické oblasti: škody mohou přesahovat finanční možnosti viníků dopravních nehod. I pro majitele nejluxusnějšího vozu by mohl být problém vyplácet poškozenému s trvalým poškozením zdraví, které mu svým automobilem způsobil, desítky let diferenční rentu související s dlouhodobou újmou na výdělku.

Je tudíž společensky žádoucí, aby odškodnění poškozených při dopravních nehodách prováděly bonitní finanční instituce, které vedle běžných příjmů z pojistného disponují i adekvátními pojistně-technickými rezervami na výkyvy ve škodním průběhu jak co do finanční výše, tak i z časového hlediska. Jde o to, aby poškozený finanční odškodné reálně dostal. S tím souvisí i subjektivní stránka problému: motorizovaný účastník – viník nehody – může mít subjektivní názor, že on nic nezavinil, a tudíž nebude iniciovat žádné odškodňování. Řešením je postoupení případu dopravní nehody objektivním institucím, z nichž jednou je pojišťovna a ta příčiny nehody objektivně, eventuálně ve spolupráci s dalšími institucemi, posoudí a v případě oprávněnosti nároku poškozeného spravedlivě a reálně finančně odškodní.

V České republice platila skoro po pět desítek let dlouhou historii zákonná podoba tohoto pojištění, tedy z právního hlediska silnější varianta povinného pojištění. Její praktické použití znamenalo, že zákon určoval úplně všechno: kdo se musí pojistit, jak, u koho a za kolik. Zákon tedy nahrazoval jak všeobecné pojistné podmínky, tak i pojistnou smlouvu. Majitel motorového vozidla tudíž neměl žádnou možnost výběru produktu ani pojistitele. Tato úprava fungovala na území České republiky nepřetržitě od roku 1955 až do konce tisíciletí a ve své době byla velmi pokroková. Rozsah pojistného krytí byl velmi široký a odškodňování prakticky nebylo shora limitováno. Navíc pro většinu doby platný administrativně- příkazový systém řízení, charakteristická forma územního monopolu, umožňoval jedinému

provozovateli pracovat s nízkými náklady správní režie: nebylo třeba vyhotovovat pojistky, dokladem o pojištění byla státní poznávací značka vozidla s tím, že eventuální nezaplacení pojistného nemělo vliv na pojistné krytí. Monopolní pojišťovna tudíž nemusela vést evidenci o placení pojistného, neboť zaplacení pojistného prokazoval pojistník.

V průběhu trvání zákonného pojištění byl systém čas od času vylepšován novelami pasáží, které se historicky přežily. Z hlediska ekonomiky pojištění bylo významným negativním faktorem nepřetržitě zachovávaní v roce 1955 stanovených sazeb pojistného prakticky až do počátku devadesátých let. A to přesto, že systém dlouhodobě vykazoval stupňující se symptomy nepostačitelnosti pojistného, což ovšem v administrativně-příkazovém systému řízení ekonomiky příliš nevadilo. Monopolní státní pojišťovna běžně přerozdělovala finanční prostředky mezi pojistnými odvětvími, a tudíž i mezi segmenty pojištěných subjektů.

Po roce 1989 se v novém ekonomickém prostředí začaly stupňovat problémy. Jednak pro podmínky probíhající tržní transformace nebyla zákonná podoba tohoto pojištění příliš konformní a s postupujícími snahami ČR o zapojení do evropské integrace sílil tlak Bruselu na harmonizaci systému s EU, kde fungovala povinně smluvní podoba tohoto pojištění. Druhým vážným problémem v tržním prostředí, kdy již přerozdělování finančních prostředků nebylo mezi pojistnými produkty odůvodnitelné, ztráty zákonného pojištění byly např. kompenzovány ekonomikou pojištění domácností. Přitom bylo zřejmé, že stále se zhoršující dopady cenové distorze na ekonomiku produktu nebude možné narovnat těžkým jednorázovým cenovým šokem, takové řešení nebylo politicky průchodné.

Z pohledu matné snahy o obnovu tarifní ekvivalence je v této souvislosti symptomatické, že k významnějšímu částečnému řešení došlo prakticky až po deseti letech od sametové revoluce. Nutnost postupně vyrovnávat

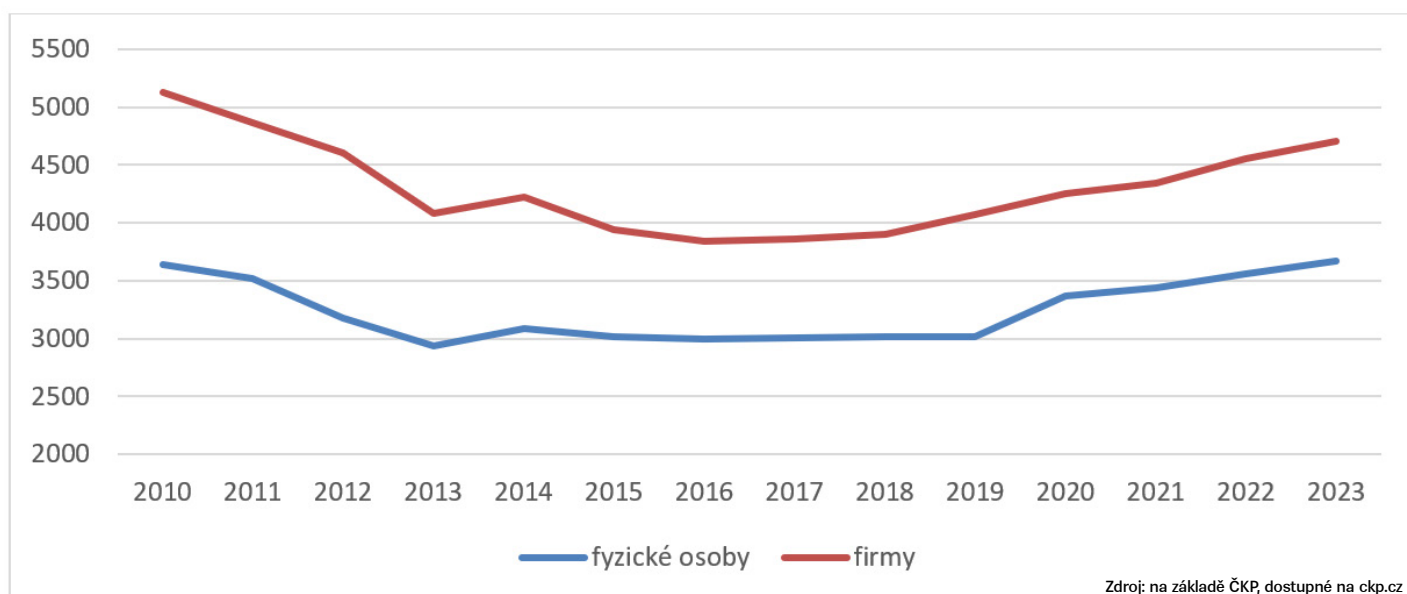
historickou hlubokou cenovou deformaci měla svůj sociální protipól: každoroční velmi pozvolné upravování nepostačitelých sazeb tehdy ještě zákonného pojištění ovlivňovalo po desítku polistopadových let únorový index inflace. Tento sociální aspekt vynucující si časové rozložení tarifní diskrepance do co nejdelšího období byl ještě doprovázen nutností postupně vyrovnávat značně rizikově nestejněměrné tarify jednotlivých typů vozidel.

Systém zákonného pojištění byl u nás s účinností od roku 2000 změněn na povinně smluvní model, dlouhodobě uplatňovaný v tradičních tržních ekonomikách včetně zemí EU, čímž byl legislativní rámec s EU prakticky zharmonizován. Bylo dosaženo kompatibility s právem a praxí unie.

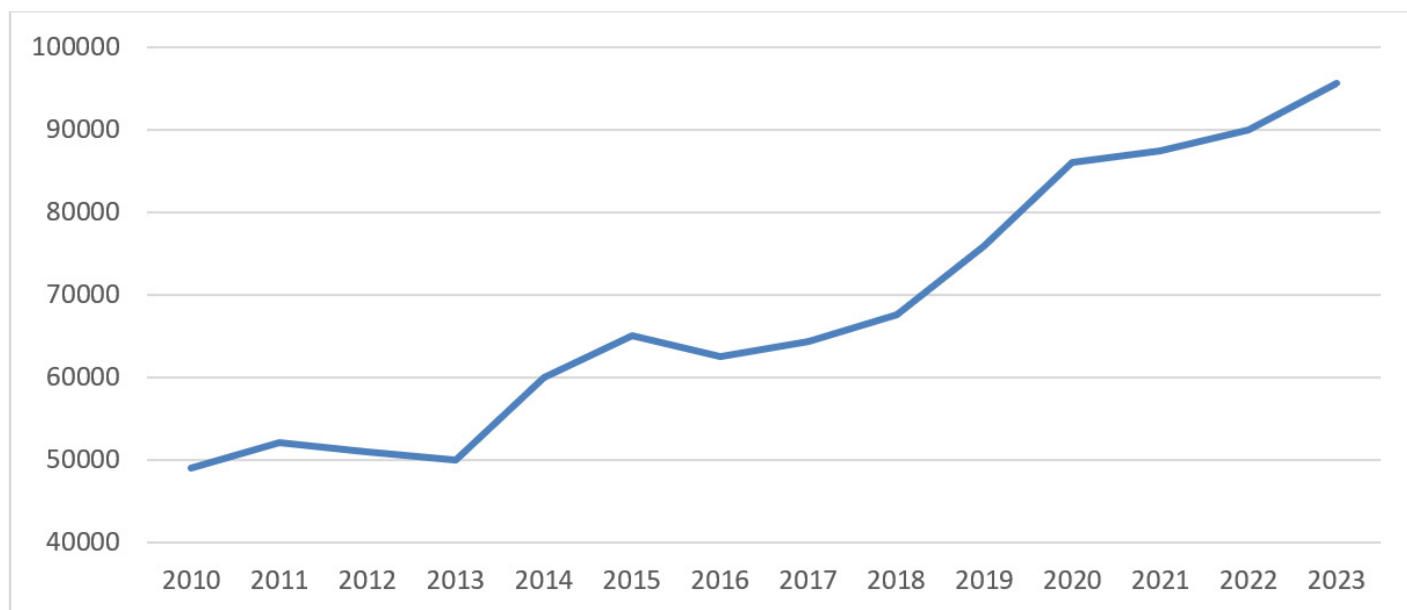
V zemích EU je vesměs toto pojištění provozováno s pojistnými částkami, tedy s horní hranicí plnění pojišťovny, s odůvodněním, že je třeba garantovat poškozeným určitě minimální odškodné. Tento systém garantující, že žádný pojistitel nesmí nabízet produkt s nižší mírou pojistného krytí aplikovaný na naše podmínky, byl ovšem oproti předchozímu systému v jistém ohledu krok zpět, protože předchozí zákonné pojištění krylo škody způsobené provozem motorového vozidla prakticky bez omezení.

Přechodem na modifikovaný systém se směrem od dosavadního monopolního pojistitele přerozděloval objemově významný segment českého pojistného trhu, navíc na toto pojištění lze potenciálně navázat obchodní nabídkou dalších souvisejících produktů. O licenci k jeho provozování byl tudíž mezi významnými subjekty českého pojistného trhu již s předstihem deklarován silný zájem. Nakonec dohled nad pojišťovnictvím udělil licenci dvanácti pojišťovnám, které o klienty svedly velmi tuhý a velmi nákladný souboj. S ohledem na opatrníky zákonodárci stanovený tříletý cenový koridor nemohla být konkurence v sazbách významná, proto se licencované pojišťovny v první fázi nabídky nového produktu zaměřily na konkurenci ve službách a na poskytování různých dalších výhod.

Graf 1: Vývoj průměrné ceny povinného ručení v Kč

Graf 2: Vývoj průměrného pojistného plnění v Kč

Zdroj: na základě údajů ARAD, dostupné na cnb.cz

Nadále přetrvávající tarifní disproporce, jejímž jedním z hlavních důvodů byl již zmiňovaný legislativci stanovený cenový koridor, vedla nově založenou Českou kancelář pojistitelů zastřešující licencované pojišťovny ke kroku, který byl vnímán laickou veřejností poměrně kontroverzně – ke zvýšení minimálních sazeb pojistného již pro rok 2001. Důvodem byl nejen přetrvávající, ale i nadále narůstající deficit pojistně-technických rezerv minulého zákonného pojištění ověřený auditorskými firmami, který byl základním kamenem historických problémů ekonomiky produktu. Bez doplnění do jejich potřebné výše a revize tarifu tehdy evidentně nepostačitelého pojistného by celá situace mohla v minulosti v krajním případě vést až ke kolapsu systému, pojištění by mohlo přestat plnit svou společensko-ekonomickou funkci.

Přitom laická veřejnost právě od zavedení povinně smluvního modelu, a tedy i předpokládané konkurence licencovaných pojišťoven, očekávala spíše snižování pojistného. Toto očekávání však bylo naprosto nereálné. Od jara 2004 vešly v platnost změny týkající se zejména odškodňování, zvýšily se limity za škody na zdraví na 35 mil. Kč na jednoho poškozeného a 18 mil. korun za celkovou škodu na věcech, dále se navýšilo jednorázové odškodnění pozůstalých po obětech dopravních nehod až na 250 tis. korun. K další úpravě limitů pro odškodňování došlo v letošním roce. Transpozicí evropské směrnice do našeho právního řádu se od letošního roku zvyšuje dosavadní minimální limit pojistného plnění ze současných 35 milionů na 50 milionů korun pro újmy na zdraví i pro majetkové škody. Nový limit v případě újmy na zdraví nebo úmrtí se bude týkat každé postižené osoby. Limit na majetkovou škodu se bude vztahovat jen na jednu škodní událost bez ohledu na počet postižených osob. Vyšší limit bude zahrnut v nově uzavřených smlouvách, týká se ale i smluv stávajících, k datu účinnosti nového zákona se limity upraví automaticky.

Výše pojistných plnění v rámci pojištění odpovědnosti za škody z provozu vozidla se významně zvýšila v souvislosti s úpravou odškodnění při škodách na zdraví na základě úpravy v novém občanském zákoníku, kdy některé druhy odškodnění se zvýšily až několikanásobně. Současně výše pojistných plnění u majetkových škod je ovlivněna inflací v posledních letech.

V časopise Pojistný obzor č. 4/2023 ve svém příspěvku „Povinné ručení zůstává pod tlakem vysoké škodní inflace“ pojistný matematik Petr Jedlička jasně doložil na základě průkazné kvantitativní analýzy, že se „povinné ručení“ v poslední době po relativně složitém vývoji nacházelo již mimo únosné hranice principu ekvivalence mezi příjmy a výdaji s dále se zhoršujícím trendem. Nepříznivý vývoj pro ekonomiku produktu lze dobře ilustrovat na srovnání průměrného pojistného a průměrné ceny např. za posledních 30 let. V roce 1993 dosahovalo průměrné pojistné v tehdejších cenách částky 870 Kč, což ale po převodu na dnešní ceny při zohlednění celé 30leté inflace představuje částku 3 565 Kč. Ta se od pojistného roku 2023 v aktuálních cenách ve výši 3 689 Kč liší již pouze o 3,5 %. Naproti tomu nominální výše průměrné škody roku 1993 ve výši 10 420 Kč představuje v dnešních cenách částku „pouze“ 42 711 Kč, přičemž ale aktuální průměrná výše škody za rok 2023 vychází ve výši 82 944 Kč, což proti inflačně očištěné hodnotě roku 1993 představuje další reálný nárůst o 94 %, přestože reálný nárůst průměrného pojistného byl pouze 3,5 %.

To je hlavní důvod aktuálního kroku, ve kterém licencované pojišťovny zvýšily sazby za tento produkt až o desítky procent. Soudný klient by si měl v tomto kontextu ověřit, jaké ceny jsou obvyklé za srovnatelné pojistné krytí v zahraničí a také platnost faktu, že opravdu dobré pojištění je obvykle drahé. V případě pokračování trendu rozevírání nůžek mezi pojistným a výplatami škod by mohlo vést k vážné destabilizaci historicky ověřeného fungování

systému odškodňování z odpovědnosti za dopravní nehody, k odvrácení tohoto nežádoucího děje udělaly licencované pojišťovny nezbytný krok správným směrem.

Klíčová slova

Pojištění odpovědnosti za škody z provozu motorových vozidel, zákonné pojištění, sazby povinného ručení, pojistné plnění, újmy na zdraví, majetkové škody

¹ Příspěvek je zpracován jako výstup projektu Nové trendy a inovace na finančních a kapitálových trzích evidovaného Interní grantovou agenturou VŠE v Praze pod označením IG 47/2022.

Ochrana spotřebitele v pojišťovnictví

JUDr. PhDr. Alexander Kult, Ph.D., působí na Centru pro právo, finance a technologie Masarykova ústavu vyšších studií ČVUT¹

Stejně jako v jiných oborech finančních služeb, i evropskému právnímu rámci pojišťovnictví v posledních letech dominují pravidla ochrany zákazníků – spotřebitelů. Ačkoliv původním cílem evropské regulace bylo vytvoření jednotného evropského trhu finančních služeb a zajištění finanční stability jejich poskytovatelů, nyní převažuje zájem na zajištění odbornosti distribuce a plnění nesčetných informačních povinností, které zahrnují zákazníky. Idea o jednotném trhu se tak spíše nenaplnila, neboť přeshraniční distribuce probíhá spíše výjimečně, např. u cestovního pojištění. Pojďme se společně podívat na základní prvky ochrany spotřebitele, které se v oboru pojišťovnictví v podstatě mimoděk vyvinuly v ochranu zákazníků, kterými jsou i podnikatelé.

Právní základ

Evropská směrnice o distribuci pojištění (dále jen „IDD“ – *Insurance Distribution Directive*)² měla být původně souborem pravidel na ochranu spotřebitele, ale nakonec využívá spíše pojem zákazník, který bohužel nijak nedefinuje. Nelze tak učinit závěr, že by se mělo jednat výlučně o spotřebitele. Pojmy spotřebitel, zákazník a klient jsou v textu směrnice používány víceméně náhodně, bez definic. V preambuli směrnice se uvádí, že jejím cílem je posílit ochranu spotřebitele. Proto se některá její ustanovení použijí pouze na vztahy mezi podnikateli a spotřebiteli, a to zvláště ustanovení, jimiž se řídí pravidla výkonu činnosti zprostředkovatelů pojištění nebo jiných prodejců pojistných produktů.³ O která ustanovení se jedná, však již neuvádí, a proto nelze učinit závěr, že by se směrnice vztahovala pouze na vztahy mezi podnikateli a spotřebiteli. Na základě IDD bylo vydáno i prováděcí nařízení o požadavcích na dohled nad produktem a na jeho řízení (dále jen „POG“ – *Product Oversight and Governance*)⁴, které je však ve skutečnosti pouze souborem administrativních opatření na ochranu spotřebitelů; zavádí zejména pravidla stanovení cílového trhu, mimo nějž by pojistné produkty neměly být prodávány, a testování produktů před prodejem (nijak neupravenou formou) zejména za tím účelem, aby nebyly na újmu zákazníkům.

Terminologická nedůslednost IDD má nejspíš za následek to, že český zákon o distribuci pojištění a zajištění rezignoval na rozlišení mezi zákazníkem a spotřebitelem úplně. Zákazníkem tak může být i podnikatel a z kontextu zákona ani nevyplyvá, že by musel být slabší stranou; je definován jako „zájemce o pojištění nebo zajištění, pojistník nebo zajistník“⁵

Odborná péče

Jak samotný výkon pojišťovací činnosti, tak distribuci pojištění je třeba provozovat s odbornou péčí⁶ a prostřednictvím odborně způsobilých osob. Ačkoli v úpravě distribuce pojištění není tato odborná péče definována, podle občanského zákoníku⁷ platí, že kdo se veřejně nebo ve styku s jinou osobou přihlásí k odbornému výkonu jako příslušník určitého povolání nebo stavu, dává tím najevo, že je schopen jednat se znalostí a pečlivostí, která je s jeho povoláním nebo stavem spojena. Jedná-li bez této odborné péče, jde to k jeho tíži.

Podle zákona o pojišťovnictví⁸ výkon činnosti s odbornou péčí zejména znamená, že pojišťovna nebo zajišťovna jedná kvalifikovaně, čestně a spravedlivě a při provozování pojišťovací činnosti též s přihlédnutím k nejlepšímu zájmu pojistníků, pojištěných a oprávněných osob; tím nejsou dotčeny povinnosti pojišťovny podle ZPDZ.⁹

V oblasti ochrany spotřebitele je pak definována jako úroveň zvláštních dovedností a péče, kterou lze od podnikatele ve vztahu ke spotřebiteli rozumně očekávat a jež odpovídá poctivým obchodním praktikám nebo obecným zásadám dobré víry v oblasti jeho činnosti.¹⁰ Odbornou péčí lze tedy vnímat i jako řádné uplatňování odborné způsobilosti v praxi. Česká národní banka považuje faktor odborné péče za vysoce relevantní a v rámci výkonu správního dozoru jej používá na podporu svých názorů týkajících se zejména obsahu pojistných smluv a jejich součástí, jako jsou pojistné podmínky. Je tomu tak zejména v případech, kdy na určité činnosti či jednání nedopadají žádná konkrétní pravidla.

Nejistá vůle spotřebitele

Ústavní soud konstatoval¹¹, že právo jednotlivce na autonomii vůle je jedním z projevů a principů respektování autonomní sféry jednotlivce a fungování právního státu vůbec. Stát tuto ochranu proti zásahům ze strany třetích subjektů jednak zajišťuje, jednak sám vyvíjí pouze takovou aktivitu, kterou do této sféry sám zasahuje pouze v případech, jež jsou odůvodněny určitým veřejným zájmem, přičemž je takový zásah proporcionální s ohledem na cíle, jichž má být dosaženo. Veřejný zájem na ochraně spotřebitele neustále sílí a závaznost projevů vůle spotřebitelů je tak stále více nejistá. Proč je tomu tak?

Zákazník, který je spotřebitelem, může projev svojí vůle následně zpochybnit, jestliže tvrdí, že svému jednání nerozuměl nebo mu smluvní dokumentace nebyla řádně

předána. Pojistníci obvykle podmínky smlouvy přijímají ve formulářové (adhezní) podobě. V procesu jejich tvorby je tak třeba myslet nejen na jejich určitost, srozumitelnost a řádné seznámení zákazníka s nimi, ale i na jejich rozumovou délku. Pojistné produkty jsou např. v porovnání se spotřebitelskými úvěry složité, a proto právě u pojištění je splnění těchto požadavků náročnější výzvou. Bez souhlasu druhé strany nelze upravovat pojistné podmínky již existujících smluv, ledaže by se jednalo o drobné změny nezasahující do smyslu a podstatných prvků pojistné smlouvy.

Tvůrci smluvních podmínek obvykle využívají odborné termíny, které nemusejí být pro zákazníka pochopitelné. Bez použití odborné terminologie však často nelze vystihnout pravou podstatu některých ujednání. Pokud je taková terminologie obsažena v právních předpisech, nelze pravděpodobně zpochybnit jejich srozumitelnost. A to přesto, že ve skutečnosti člověku průměrného rozumu¹², resp. průměrnému spotřebiteli¹³ právní předpisy srozumitelné být nemusí. V této souvislosti je stěžejní rozhodovací praxe Ústavního soudu. Jedná se zejm. o nálezy¹⁴ v němž Ústavní soud výslovně vztahuje ochranu zásady poctivosti na všeobecné obchodní podmínky a uvádí, že „*text spotřebitelské smlouvy, obzvláště jedná-li se o smlouvu formulářovou, má být čitelný, přehledný a logicky uspořádaný. Například písmena ve smluvním ujednání nesmějí být ve výrazně menší velikosti než okolní text a nesmějí být umístěna v oddílech, které vzbuzují dojem nepodstatného charakteru*“. Ústavní soud dále uvedl, že „*princip autonomie vůle a princip rovnosti je doplňován a korigován principem ekvity či spravedlnosti. Poukazuje na ustanovení § 56 odst. 1 občanského zákoníku č. 40/1964 Sb., kde je uvedeno, že spotřebitelské smlouvy nesmějí obsahovat ujednání, která v rozporu s požadavkem dobré víry znamenají k újmě spotřebitele značnou nerovnováhu v právech a povinnostech stran*“.

Informační povinnosti

Před uzavřením pojistné smlouvy musí distributor analyzovat zákaznickovy potřeby a sepsat záznam z jednání. ZDPZ povinnost zpracování záznamu z jednání vztahuje i na podnikatele. Záznam z jednání se zákazníkem musí být vytvořen jak v případě uzavření pojištění, tak i jeho podstatných změn, nemusí být zpracován pouze v případě pojištění velkých pojistných rizik.¹⁵ Následuje povinnost poskytnout předsmluvní povinnosti dle ZDPZ, tedy informaci o pojišťovně, zprostředkovateli a povaze jeho odměny a o zvoleném pojištění.¹⁶ Další informace je třeba plnit i v průběhu pojištění,¹⁷ některé periodicky, některé ve vazbě na významnou změnu či výpověď smlouvy.¹⁸ Při prodeji neživotního pojištění musí zákazník obdržet informační dokument o pojistném produktu (tzv. IPID – *Insurance Product Information Document*). Ten je poskytován na základě přímo aplikovatelného prováděcího nařízení.¹⁹ Naopak na investiční pojištění se aplikuje nařízení PRIIP²⁰, podle kterého musí zákazník²¹ obdržet Sdělení klíčových informací – tzv. KID („*Key Information Document*“), obsahující informace spojené s riziky a náklady spojenými s investicemi. Na pojistné smlouvy uzavřené s pojistníkem, který je v postavení spotřebitele, se vztahuje i obecná úprava

spotřebitelských smluv.²² Na distribuci pojištění se uplatní i obecné požadavky na sdělení před uzavřením smlouvy pro spotřebitele v oblasti finančních služeb,²³ které jsou v poměru speciality vůči obecným pravidlům pro sdělení před uzavřením smlouvy na dálku.²⁴

Plnění informačních povinností v dostatečném předstihu před uzavřením smlouvy musí být posouzeno až na základě okolností konkrétního případu, tedy s ohledem na složitost produktu a rozsah sdělovaných informací. ČNB tyto požadavky rozvádí pouze ve vztahu k právní úpravě spotřebitelského úvěru, kde požaduje, aby měl zákazník možnost se seznámit se smluvními podmínkami a jinými informacemi řádně a beze spěchu, případně tyto porovnat i s informacemi či smluvními podmínkami u jiných produktů.²⁵

Uzavírání smluv

Pojistné podmínky by v případě prezenční kontraktace měly být zájemci předloženy s takovým časovým předstihem, aby se s nimi stihl seznámit, což je v rámci osobního jednání obtížné, neboť pojistné podmínky bývají obvykle velmi dlouhé. Zákazník pak může namítat, že mu na jejich prostudování nebyl dán dostatečný časový prostor a byl na něho např. vyvíjen nátlak, ať smlouvu rychle podepíše. S těmito argumenty může pak v případě sporu o neplatnost smlouvy či neaplikovatelnost určité části smluvní dokumentace uspět. Díky možnostem elektronické kontraktace se ovšem mění i podmínky předání jednotlivých součástí smlouvy. V praxi pak již nemusí hrát roli, jaká ustanovení jsou uvedena přímo v textu pojistné smlouvy a jaká v pojistných podmínkách, neboť oba dokumenty mohou v podstatě splývat, když je klient akceptuje elektronicky, např. kliknutím na odkaz, kterým stvrdí, že měl možnost se s obsahem obdržených materiálů seznámit. Přestože jsou elektronická právní jednání postavena na roveň jednáním v „papírové“ formě s podpisem,²⁶ je třeba mít rovněž schopnost prokázat je v případných sporech. Pojistníka je třeba seznámit s pojistnou smlouvou a jejími podmínkami v dostatečném předstihu před uzavřením smlouvy, což však neplatí tehdy, když se smlouva uzavírá formou obchodu na dálku.²⁷ To koresponduje i s úpravou poskytování finančních služeb spotřebitelům, která se zde uplatní obdobně; pokud byla smlouva sjednána distančně, nemusí být spotřebitel se smluvními podmínkami seznámen před uzavřením smlouvy, pokud byla na jeho žádost uzavřena tak, že způsob komunikace na dálku neumožňoval předchozí sdělení smluvních podmínek. V takovém případě musí být se smluvními podmínkami seznámen ihned po uzavření smlouvy.²⁸ Jak již před delší dobou uvedl Ústavní soud, je nezbytné, aby i jiné než všeobecné obchodní podmínky byly smluvním stranám známy nebo k návrhu přiložené s tím, že pouhá možnost seznámit se s nimi (neadresnou formou) prostřednictvím internetu není dostačující.²⁹ Je tedy třeba uzavřít smlouvu např. takovým způsobem, že klient si nejdříve musí stáhnout všechny součásti smlouvy i povinné předsmluvní informace, bez čehož ji nelze uzavřít. Součástí závazných ustanovení spotřebitelských smluv by neměly být dokumenty, které lze jednostranně změnit.

Lze sice mýt za to, že by bylo vhodné rozšířit právo na smluvní dokumentaci v tištěné formě i na formu textovou (elektronickou), spočívající zejména v zaslání pojistných podmínek e-mailem, ovšem dle názoru autora existuje v dnešní době stále značné množství spotřebitelů, zejména těch starších, kteří dají přednost tištěné formě. Směrnice o uvádění finančních služeb pro spotřebitele na trh na dálku umožňuje poskytnutí podmínek na papíře nebo trvalém nosiči.³⁰ V současnosti však Evropská komise provedla revizi, která rozvíjí možnosti elektronické komunikace.³¹

Odstoupení od smlouvy

Směrnice Solventnost II³² požaduje, aby členské státy stanovily, aby pojistník, který uzavře individuální smlouvu týkající se životního pojištění, měl lhůtu mezi 14 a 30 dnů na odstoupení. Dále stanoví, že oznámení o odstoupení od smlouvy ze strany pojistníka ho zprošťuje do budoucna veškerých závazků vyplývajících ze smlouvy.³³

Na pojištění dopadají i ustanovení občanského zákoníku týkající se uzavírání smluv se spotřebitelem a smluv uzavíraných distančním způsobem,³⁴ nepatří to však absolutně. Dle názoru autora výše uvedené pravidlo dle směrnice Solventnost II vylučuje aplikaci § 1834 občanského zákoníku³⁵ na spotřebitelské pojistné smlouvy uzavírané na dálku; pokud bylo poskytnuto pojistné plnění, nelze již od pojistné smlouvy odstoupit, jinak by takové pojistné plnění muselo být vráceno jako bezdůvodné obohacení na straně oprávněné osoby. Při odstoupení od smlouvy by tedy vůbec nemělo dojít k tomu, aby byly k tíži pojistníka odečítány jakékoli finanční částky, snad s výjimkou situace, kdy by se jednalo například o reálné náklady spojené např. s navrácením určitých dokumentů pojišťovně a nespadaající tedy do ceny pojištění.

Ustanovení občanského zákoníku týkající se finančních služeb dopadají i na pojištění a je tedy třeba brát v potaz i zde uvedené požadavky týkající se odstoupení od smlouvy,³⁶ přičemž § 1846 věta první se uplatní na neživotní pojištění, zatímco věta druhá téhož ustanovení dává spotřebiteli speciální lhůtu pro odstoupení od smlouvy o životním pojištění. Dle názoru autora by ustanovení § 1847 mohlo dopadat na investiční životní pojištění a tím pádem vyloučit možnost odstoupení. Dostupná komentářová literatura se k této možnosti výkladu nevyjadřuje.

Doručování

V souvislosti s doručováním stojí za zmínku tzv. hmotněprávní domněnka doručení, která se někdy objevuje v obchodních (tj. i pojistných) podmínkách – a to např. v takové formě, že pátým dnem po odeslání je zásilka doručena. Nejvyšší soud dospěl k závěru, že si nelze sjednat nevratitelnou právní domněnku a na jejím základě odepřít jedné ze smluvních stran výkon jejího zákonem zaručeného práva tuto domněnku vyvrátit. Mimo jiné uvedl, že ujednání stran modifikující důkazní břemeno, tj. institut

práva procesního, by proto bylo možné pouze tehdy, pokud by takovou možnost občanský soudní řád připouštěl. S ohledem na to, že žádná zákonná úprava předpokládající dohody o důkazním břemenu neexistuje, lze usuzovat, že strany ani nemohou takovou dohodu uzavřít.³⁷ Tato judikatura se vztahuje k občanskému soudnímu řádu, a proto se uplatní bez ohledu na to, že byla vydána před účinností nového občanského zákoníku. Vrchní soud v Praze k tomuto tématu uvedl, že „dohodou nelze platně stanovit nevratitelnou právní domněnku ani fikci, že určitá zpráva obsahující právní úkon platí za doručenu pouze na základě jejího odeslání, aniž došla do sféry příjemce zprávy“.³⁸ Dokud právní jednání do dispoziční sféry adresáta skutečně nedojde, nemá vůči ní žádné účinky.

Ve vztahu k tomu může vyvolat nejasnosti tzv. domněnka doby dojití dle § 573 občanského zákoníku, která vyslovuje následující vyvratitelnou domněnku: „Má se za to, že došla zásilka odeslaná s využitím provozovatele poštovních služeb došla třetí pracovní den po odeslání, byla-li však odeslána na adresu v jiném státu, pak patnáctý pracovní den po odeslání.“ Toto ustanovení sice může vyvolat dojem, že se jedná o domněnku doručení, jedná se však pouze o domněnku o samotném okamžiku dodání zásilky, která prokazatelně došla do sféry dispozice adresáta. Jeho účelem je odstranění nejistoty ohledně dne doručení, např. kvůli určení počátku běhu lhůty k přijetí nabídky nebo kvůli běhu úroku z prodlení. I komentář k občanskému zákoníku potvrzuje, že se v žádném případě nejedná o domněnku dojití písemnosti, která nebyla prokazatelně adresátovi doručena, a odkazuje se na výše uvedené rozhodnutí Vrchního soudu v Praze.³⁹ U e-mailu platí vyvratitelná domněnka, že druhé straně došel v obvyklou denní dobu po jeho odeslání, a proto je situace snazší než u poštovních zásilek. Lze tak učinit závěr, že platné sjednání hmotněprávní domněnky doručení dopisu (např. že je považovaný za doručení tři dny po odeslání) je vyloučeno, a to nejen ve spotřebitelských smlouvách. Naopak u elektronické komunikace je pravděpodobnost, že skutečně dojde na kontaktní e-mail, mnohem vyšší.

Závěr

Závěrem je třeba říci, že ačkoli snaha chránit spotřebitele je jistě z morálního hlediska záslužná, způsob provedení nelze v případě pojistných produktů považovat za povolený. Jednak proto, že ochrana spotřebitele se ne zcela jasným způsobem rozšířila i na zákazníky, kteří spotřebiteli nejsou. Dále pak proto, že přináší obrovské množství informačních povinností, které jsou často zkratkovité či nesrozumitelné, a navíc pojištění prodražují. Musí být totiž vynakládány velké finanční prostředky jak na právní služby a jiné administrativní činnosti, tak i na vytváření a distribuci informačních materiálů.

Za vhodný krok lze naopak považovat nutnost zajištění odbornosti distribuce, tedy zejména znalost nabízených produktů a jejich soulad s cíli a požadavky zákazníků. Základem dobré spolupráce mezi pojišťovnami, distributory a zákazníky by však měla být zejména férovost

a transparentnost. Můžeme si však položit závěrečnou otázku, zda je zákonná regulace správnou cestou k zajištění morální integrity všech zúčastněných stran.

Resumé

Tento článek se zabývá ochranou spotřebitele, resp. zákazníka v oblasti pojištění. Konkrétně se zabývá odbornou péčí, plněním informačních povinností, platností právních jednání spotřebitele, uzavíráním a ukončováním smluv a také doručováním. Zmiňuje tak základní okruhy problémů, se kterými se lze v jednání s koncovými zákazníky setkat.

Klíčová slova

Ochrana spotřebitele, pojistná smlouva, distribuce pojištění, informační povinnosti

Keywords

Consumer protection, insurance contract, distribution of insurance, information duties

¹ Tento článek vychází z autorovy publikace Tvorba a distribuce pojištění osob, 1. vydání.

² Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/97 ze dne 20. ledna 2016 o distribuci pojištění.

³ Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/97 ze dne 20. ledna 2016 o distribuci pojištění, preambule, recitál č. 43.

⁴ Nařízení Komise č. 2017/2358, kterým se doplňuje směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2016/97, pokud jde o požadavky na dohled nad produktem a jeho řízení vztahující se na pojišťovny a distributory pojištění (POG). § 2 písm. l) zákona č. 170/2018 Sb., o distribuci pojištění a zajištění (dále jen ZDPZ).

⁵ ZDPZ, § 71.

⁶ § 5 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku.

⁷ § 6 odst. 2 zákona č. 277/2009 Sb., o pojišťovnictví.

⁸ ZDPZ, § 6 odst. 2.

⁹ § 2 odst. 1. písm. p) zákona č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele.

¹⁰ Nález ÚS sp. zn. I. ÚS 557/05 #1 ze dne 24. 7. 2007.

¹¹ Občanský zákoník, ust. § 4 odst. 1.

¹² Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2005/29/ES ze dne 11. května 2005 o nekalých obchodních praktikách vůči spotřebitelům na vnitřním trhu ze dne 11. 5. 2005, preambule, čl. 18.

¹³ Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 3512/11 ze dne 11. 11. 2013.

¹⁴ ZDPZ, ust. § 79 odst. 3 písm. a). Velká pojistná rizika se vztahují pouze na neživotní pojištění majetku a odpovědnosti a jsou definována v § 131 zákona o pojišťovnictví.

¹⁵ ZDPZ, ust. § 83–87.

¹⁶ ZDPZ, ust. § 89.

¹⁷ ZDPZ, ust. § 92.

¹⁸ Prováděcí nařízení Komise (EU) 2017/1469 ze dne 11. srpna 2017, kterým se stanoví standardizovaný formát pro informační dokument o pojistném produktu (dále jen prováděcí nařízení).

¹⁹ Nařízení (EU) č. 1286/2014 ze dne 26. listopadu 2014 o sděleních klíčových informací týkajících se strukturovaných retailových investičních produktů a pojistných produktů s investiční složkou (PRIIPs).

²⁰ Výlučně pojistník, neboť distribuce investičních produktů formou skupinové smlouvy je dle § 4 odst. 4 ZDPZ vyloučena.

²¹ MELZER, Filip, Petr TÉGL a kol. *Občanský zákoník, § 2716–2893: velký komentář*.

1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, s. 469. ISBN 978-80-7400-818-4.

²² Občanský zákoník, ust. § 1843 a násl. ve vazbě na § 1841.

²³ Občanský zákoník, ust. § 1820.

²⁴ ČNB. *K některým ustanovením zákona č. 257/2016 Sb., o spotřebitelském úvěru* [online]. 2016 [cit. 2024-06-19]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/export/sites/cnb/galleries/documents/FAQ_downloadgallery/k_nekterym_ustanovenim_zakona_c_257_2016.pdf.

²⁵ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 910/2014 ze dne 23. července 2014 o elektronické identifikaci a službách vytvářejících důvěru pro elektronické transakce na vnitřním trhu (eIDAS), zejm. čl. 25.

²⁶ Občanský zákoník, ust. § 2774 odst. 2.

²⁷ Občanský zákoník, ust. § 1845 odst. 1.

²⁸ Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 2619/08 ze dne 18. 11. 2008.

²⁹ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2002/65/ES ze dne 23. září 2002 o uvádění finančních služeb pro spotřebitele na trh na dálku a o změně směrnice Rady 90/619/EHS a směrnic 97/7/ES a 98/27/ES, čl. 5 odst. 1.

³⁰ Evropská komise. *Ochrana spotřebitele: Komise přijala přísnější pravidla pro finanční služby online*. Dostupné z: https://czechia.representation.ec.europa.eu/ochrana-spotrebitele-komise-prijala-prisnejsi-pravidla-pro-financni-sluzby-online-2022-05-11_cs.

³¹ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/138/ES ze dne 25. listopadu 2009 o přístupu k pojišťovací a zajišťovací činnosti a jejím výkonu.

³² Solventnost II, čl. 186 odst. 1.

³³ Občanský zákoník, oddíl 2 – uzavírání smluv distančním způsobem.

³⁴ Občanský zákoník, ust. § 1834 stanoví toto: „Odstoupil-li spotřebitel od smlouvy, jejímž předmětem je poskytování služeb, a podnikatel s plněním na základě výslovné žádosti spotřebitele začal před uplynutím lhůty pro odstoupení od smlouvy, uhradí podnikateli poměrnou část sjednané ceny za plnění poskytnuté do okamžiku odstoupení od smlouvy. Je-li sjednaná cena nepřiměřeně vysoká, uhradí spotřebitel podnikateli poměrnou část ceny odpovídající tržní hodnotě poskytovaného plnění.“

³⁵ Občanský zákoník, ust. § 1841 a násl.

³⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 23 Cdo 5508/2007 ze dne 18. 3. 2010.

³⁷ Rozsudek Vrchního soudu v Praze sp. zn. 5 Cmo 161/2009 ze dne 16. 11. 2009.

³⁸ LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654): komentář* [online]. [cit. 2024-06-13]. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022. ISBN 978-80-7400-852-8. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz>.

Globální pojištný trh v měnícím se rizikovém prostředí

Ing. Jaroslav Mesršmíd, CSc., MBA / předseda redakčního kruhu *Pojistných rozprav*

Ekonomický vývoj ve světě je v současné době nesporně pod větším tlakem vnějšího prostředí. Týká se to pochopitelně i pojišťovnictví, které muselo v posledních letech čelit dopadům pandemie covidu-19, nízkým úrokovým sazbám, geopolitickému napětí, vlivům plynoucím z konfliktu na Ukrajině, energetické krizi, vysoké inflaci, poruchám v dodavatelských řetězcích, přírodním katastrofám, propadu reálných mezd v řadě zemí, nemluvě o nových a měnících se rizicích specifických pro jednotlivá pojištná odvětví či typy pojištění, takže je možno hovořit o rozsáhlém souboru rizik a vlivů.

V této souvislosti vznikají například tyto tři zásadní otázky:

- Jaká jsou aktuálně nejzávažnější globální rizika?
- Jak vypadají soudobé základní trendy v oblasti nových a měnících se rizik?
- Jak si globální pojišťovnictví vede v náročném rizikovém prostředí?

Na tyto otázky bude hledána odpověď v níže uvedeném textu.

Pohled WEF na globální rizika

Vývojem globálních rizik se každoročně zabývá Světové ekonomické fórum (World Economic Forum – WEF) v rámci zprávy o globálních rizicích. Lze ji považovat za jeden z významných zdrojů o předpokládaném vývoji rizik, a to i pro pojistitele, pro něž je práce s rizikem klíčovou činností.

Důvodem pro její využití je nejen profesionalita zpracovatelů, ale i ta skutečnost, že se pohled na globální rizika opírá o názory stovek expertů z celého světa. V případě poslední zprávy týkající se roku 2024¹ bylo osloveno 1 490 expertů z akademické, podnikatelské a vládní sféry, ale také zástupci mezinárodních organizací a občanské společnosti. To pak umožnilo využít jejich postoje a vnímání globálních rizik pro jejich prioritizaci.

Co z obou pořadí vyplývá? V krátkodobém horizontu jsou pokládány za globální riziko č. 1 mylné informace a dezinformace. Lze to asi vysvětlit vlivem vojenského konfliktu na Ukrajině a vůbec vzrůstem geopolitického napětí. V dlouhodobém horizontu závažnost tohoto globálního rizika klesá, neboť je zařazeno až na páté místo. Pokud jde o extrémní klimatické události, tak v krátkodobém horizontu jim patří druhé místo v pořadí, ale ve výhledu na příštích 10 let dokonce první místo. Základní rozdíl mezi krátkodobým a dlouhodobým pohledem je právě v tom, že v dlouhodobém horizontu jsou na prvních místech ta globální rizika, jež souvisejí se změnou klimatu, jako jsou extrémní klimatické události, kritická změna systémů Země či ztráta biodiverzity. Nelze pominout, že obavy vzbuzuje i nedostatek přírodních zdrojů, který by kolem roku 2030 mohl významně podvazovat ekonomický růst ve světě. Z porovnání také plyne určitý optimismus z toho hlediska, že pozitivní ekonomický vývoj by v příštích 10 letech mohl překonat či zmírnit problémy spojené s nedostatkem pracovních příležitostí, inflací a ekonomickým poklesem či stagnací.

Tabulka 1: Pořadí TOP 10 globálních rizik podle závažnosti

Pořadí	Rizika v krátkodobém období (2 roky)	Pořadí	Rizika v dlouhodobém období (10 let)
1	Mylné informace a dezinformace	1	Extrémní klimatické události
2	Extrémní klimatické události	2	Kritická změna systémů Země
3	Polarizace společnosti	3	Ztráta biodiverzity a kolaps ekosystémů
4	Kybernetické hrozby/nejistoty	4	Nedostatek přírodních zdrojů
5	Mezistátní válečné konflikty	5	Mylné informace a dezinformace
6	Nedostatek ekonomických příležitostí	6	Negativní dopady umělé inteligence
7	Inflace	7	Nedobrovolná migrace
8	Nedobrovolná migrace	8	Kybernetické hrozby/nejistoty
9	Ekonomický pokles	9	Polarizace společnosti
10	Znečištění životního prostředí	10	Znečištění životního prostředí

K tabulce č. 1 je účelné dodat, že je v ní uvedeno pro ilustraci v obou kategoriích jen 10 nejzávažnějších globálních rizik, i když WEF jich ve zmíněné zprávě vymezilo celkem 34. Nelze je chápat odděleně, protože mezi nimi existují vazby a některé působí současně. Například inflace může ovlivňovat ekonomické příležitosti, působit na pokles ekonomických aktivit a nakonec i na polarizaci společnosti.

Makrotrendy týkající se pojišťovnictví

Riziky, která mohou mít výrazný dopad specificky na pojistitele, se podrobně zabývá ve své výzkumné činnosti renomovaný Swiss Re Institute (SRI). Zkoumá jak makrotrendy, jejichž identifikace a monitorování mohou zlepšit chápání budoucího rizikového prostředí, tak vývoj nových a měnících se rizik („emerging risks“).

Předností přístupu SRI je rozčlenění daných trendů do kategorií, využití jiných výzkumných prací SRI a značného množství vědecké literatury, a to hlavně ke zdůvodnění a argumentaci. Jinak tyto trendy byly vybrány v podstatě nezávisle na základě dotazování expertů či na základě diskuzí s nimi. Mají poskytnout odborné pozadí či kontext k novým a měnícím se rizikům. Nelze je chápat jako výslovná rizika, i když některé z těchto trendů lze s globálními riziky, jež obecně vymezilo WEF, ztotožnit. Jiné ale mohou být pro některé odborníky překvapující. Například dlouhověkost je pojišťovnictvím i zdravotnictvím vnímána jako jednoznačný problém, ale rostoucí problémy v oblasti duševního zdraví již méně. Přitom sociální izolace a osamocenenost se stávají opravdu globálním problémem. Podle Světové zdravotnické organizace se to týká jednoho ze čtyř dospělých. Výzkumy dokládají, že právě sociální izolace a osamocenenost zvyšují riziko úzkosti, deprese, závislosti (na drogách

Tabulka 2: Makrotrendy (s nimiž musí pojistitelé počítat v příštích 10 letech)

Demografické a sociální prostředí	• Demografické posuny a stárnutí populace ve světě • Rostoucí střední třída na trzích s vysokým růstem • Dlouhověkost a zásadní inovace ve zdravotnictví • Rozšiřování problémů v oblasti duševního zdraví • Masová migrace a urbanizace • Mění se pracovní prostředí a nedostatek talentů / kvalifikovaných osob v určitých oblastech • Rostoucí sociální nerovnost a nepokoje
Politické a ekonomické prostředí	• Makroekonomická zranitelnost • Výzvy globalizace • Geopolitická a ekonomická nestabilita • Rostoucí úrokové sazby a riziko přetrvávající inflace • Potřeby financování infrastruktury
Technologické a přírodní prostředí	• Řešení rizik spojených s klimatickou změnou • Zvyšující se význam biodiverzity a ekosystémových služeb² • Přejít k nízkouhlíkové ekonomice • Rozšiřování digitálního a kybernetického rizika • Data jako aktiva • Dopad generativní umělé inteligence • Digitální produkty a procesy • Nebezpečné digitální technologie • Autonomní doprava a robotika
Konkurenční a podnikatelské prostředí	• Rozpad hodnotových řetězců v pojištění a zajištění a vzestup alternativních poskytovatelů pojištění a zajištění • Konsolidace platform jako podnikatelský model prostřednictvím strategického partnerství • Regionální lidé se stávají globálními hráči • Vzrůstající interakce digitálních klientů • Nárůst právních sporů • Zvyšující se význam ESG faktorů (environmentální, sociální a způsob řízení)

apod.), sebeпоškození a sebevražd. Oprávněně je do makrotrendů zařazen i nedostatek talentů v některých oborech nebo nárůst právních sporů. V této souvislosti je nutné poukázat na to, že tyto trendy mají či mohou mít rozdílnou váhu. Dále u řady těchto makrotrendů není zcela zřejmé, kde či v čem spočívá riziko. Týká se to například trendu „regionální lídři se stávají globálními hráči“ či „data jako aktiva“. Lze si představit i jejich pozitivní vliv na globální prostředí.

Nová a měnící se rizika

Tato rizika jsou v zásadě obtížně kvantifikovatelná. Z tohoto důvodu musí být zkoumána a vyhodnocována, jelikož mohou mít závažný dopad na pojišťovnictví. SRI jich ve své studii SONAR 2024 vymezil celkem 13, což neznamená, že tento soubor je uzavřený nebo že na něm v širší výzkumné komunitě panuje shoda. Přesto jejich prezentace, i když ve stručné podobě, může být pro chápání rizikového prostředí prospěšná.

Tato nová a měnící se rizika jsou rozdělena do 3 skupin:

a) vysoké potenciální dopady

- **narušená infrastruktura – kaskádové dopady přírodních katastrof:** Povodně, ničivé požáry, silné konvektivní bouře a jiné přírodní rizikové události způsobují škody na majetku, tedy ekonomické škody i pojištěné škody, je-li to případné. To je realita. Méně se ale bere v úvahu kaskádový efekt takových událostí na systémy, jež jsou oporou společnosti, včetně energetické a dopravní infrastruktury i infrastruktury pro zásobování vodou. Sdružené účinky rizikových událostí a propojenost kritické infrastruktury a dodavatelských řetězců mohou generovat kumulaci škod. Tímto rizikem by mohlo být dotčeno pojištění majetku a vybraná speciální pojištění;
- **nezamýšlené dopady umělé inteligence:** Rostoucí využívání umělé inteligence by mohlo vyvolat škody napříč mnoha odvětvími pojišťovacího byznysu. Pojistitelé musejí pochopit a identifikovat zamýšlené i nezamýšlené dopady a konstruovat takové produkty, jež zmírňují rizika. Například zastavení provozu z důvodu špatné funkce systémů umělé inteligence může vést ke škodám v pojištění pro případ přerušení provozu. Mohou vzniknout také škody z důvodu chybné rady či nesprávného výkladu nebo výzkum založený na umělé inteligenci může dodat nepochopitelné závěry apod. V tomto případě by mohlo být dotčeno pojištění odpovědnosti;

b) střední potenciální dopady

- **podfinancování veřejného zdravotnictví:** Robustní zdravotnický systém si vyžaduje výdaje okolo 7–7,5 % hrubého domácího produktu. Nicméně 132 zemí ve světě vydává na zdravotnictví méně finančních prostředků, než je uvedený limit. Během určité doby by mohlo trvalé podfinancování vést k vyšší nemocnosti a úmrtnosti a potenciálně i ke zhoršení připravenosti na budoucí pandemii, což by mohlo vyústit v nižší globální hrubý domácí produkt. Tento problém se týká

pojištění odpovědnosti a životního a soukromého zdravotního pojištění;

- **globální dodavatelské řetězce:** V postcovidové době zůstává bezpečnost dodavatelských řetězců prioritním úkolem managementu. Zdá se však, že do dvou až tří let se dostane snižování nákladů znovu do centra pozornosti. Méně investic do dodavatelských řetězců ovšem znamená, že budou méně odolné vůči možným šokům, ať už vyplynou z přírodních katastrof, nepředvídaného výpadku technologií, nebo politických událostí. Tím pádem se zvyšuje riziko škod z titulu přerušení provozu. Dotčena mohou být ale rovněž speciální pojištění a pojištění odpovědnosti;
- **velké technologické společnosti – dominance vede k závislosti:** Přerušení či zastavení služeb poskytovaných velkými technologickými firmami mohou narušit provoz korporátních společností a jiných organizací ve všech sektorech. Může být dotčeno příslušné pojištění, samotná činnost pojišťovny a kromě toho finanční služby mohou být zasaženy v oblasti investic. V tomto případě může být zasažena celá řada pojištění, jako například pojištění profesní odpovědnosti, pojištění odpovědnosti za výrobek, pojištění odpovědnosti členů orgánů společnosti a managementu;
- **sociální média – rizika pro pojišťovací sektor:** Sociální média pevně zakotvila v běžném životě. Přináší to mnoho výhod, ale i potenciální rizika pro finanční trh a pojišťovací sektor. Záplava či přetížení informacemi jak z hlediska rychlosti, tak i rozsahu mohou vést k neracionálním investičním rozhodnutím, ke ztrátě aktiv a volatilitě finančního trhu. Může se to negativně odrazit v ziskovosti pojišťovny. Mohlo by dojít ke zvýšení škod v pojištění odpovědnosti členů orgánů společnosti a managementu, v pojištění úvěrů a pojištění kauce v případě runu na banku a dopadů z krize na finančním trhu. Nelze pominout tu skutečnost, že sociální média mohou ovlivnit reputační riziko i rizika v oblasti pojištění odpovědnosti podnikatelů;
- **podvody v kyberprostoru:** Podvodníci a kriminální skupiny mohou rozšířit své kriminální aktivity s pomocí nových technologií. Z toho plynoucí náklady, peněžní i jiné, mohou být obrovské. V riziku jsou všichni. Může se jednat o zablokování přístupu firmy k vlastním datům s tím, že se dodají e-mailem instrukce k provedení platby, na základě které by byla data znovu uvolněna. Dalším příkladem je, že kriminálníci vytvoří e-mail jakoby z nemocnice a požadují od zdravotní pojišťovny úhradu nákladů za poskytnutou péči, jež ale ve skutečnosti poskytnuta nebyla. Takovými a dalšími podvody může být dotčeno zvláště pojištění odpovědnosti a kybernetické pojištění;
- **klimatická změna – nebezpečí pro mezinárodní bezpečnost:** Dopady klimatické změny nejsou přímou příčinou občanských nepokojů, terorismu nebo ozbrojených konfliktů, ale jsou uznávány jako destabilizující faktory. U firem mohou účinky klimatické změny vyvolat potenciální poruchy v dodavatelských vztazích. Geopolitické nejistoty a dynamika vývoje klimatické změny mohou vést k posunům ve skladbě poptávky po pojištění. Zájem o pojištění živelních rizik pravděpodobně poroste, stejně jako o pojištění politických rizik;

c) nízké potenciální dopady

- **životabudiče/nootropika – vliv na pojištění:** Některá nootropika jsou vyloženě zaměřena na dosažení vyššího výkonu v práci a studiu, jiná se dají užívat i pro zlepšení sportovního výkonu, ale jsou mezi nimi i taková, která jsou velmi důležitá pro zdraví mozku a jeho fungování, nebo nootropika, která působí stejně účinně proti depresím jako antidepresiva na předpis. Co když ale nezaberou nebo vyvolají nějaké jiné efekty? Pak se uvažuje o tom, že by mohlo být z důvodu nesprávných manažerských rozhodnutí pod vlivem zmíněných přípravků dotčeno majetkové pojištění, pojištění odpovědnosti, pojištění profesní odpovědnosti, a dokonce pojištění odpovědnosti členů orgánů společnosti a managementu;
- **sociální izolace a osamocenenost:** Toto riziko bylo zmíněno i v rámci makrotrendů. Vychází se z toho, že sociální izolace a osamocenenost mohou vést ke zdravotním problémům, jako jsou deprese, poruchy srdce, demence apod. Tento problém je v globálním měřítku na vzestupu. Lze uvažovat o vlivu na životní pojištění (v případě sebevraždy), pojištění pro případ pracovní neschopnosti a pojištění dlouhodobé péče;
- **nedostatek místa pro infrastrukturní projekty:** Probíhá boj o plochu, a to v pobřežních vodách i na pevnině. Očekává se, že do roku 2050 bude třeba pětikrát více plochy, aby mohla být vybudována mořská akvakultura a v pobřežních vodách větrné elektrárny a plynová a ropná infrastruktura. Soutěž či zápas o prostor k vybudování infrastrukturních projektů mohou vést ke kumulaci rizik v oblasti přerušení provozu a národní bezpečnosti;
- **lákaví hlubiny – těžba nerostů v moři:** Těžba nerostů z mořského dna bude novým odvětvím, které se stane brzy funkčním. V této oblasti je však stále ještě mnoho neznámých a mnoho potenciálních rizik. Jde například o vhodnou technologii, provozní rizika, účinky na životní prostředí a ekosystémy, ekonomickou životaschopnost a také o regulaci. I v tomto případě může být potenciálně zasažena řada pojištění, jako například pojištění pro případ přerušení provozu, pojištění škod na životním prostředí, pojištění odpovědnosti a speciální pojištění;
- **recyklace – rizika spojená s novou energetickou infrastrukturou:** Solární panely, větrné turbíny, baterie a jiné infrastrukturní objekty jsou spojeny s přechodem na zelenou energii. Ovšem na konci jejich životnosti není a nebude jejich recyklace snadná. Pokud jde o pojištění, může být dotčeno pojištění odpovědnosti za škody na životním prostředí, pojištění odpovědnosti, pojištění zaměstnavatele za škodu způsobenou úrazem nebo nemocí z povolání, pojištění majetku i pojištění odpovědnosti členů orgánů společnosti a managementu.

K tomuto výčtu nových a měnících se rizik je vhodné doplnit několik poznámek. Je třeba akceptovat tu skutečnost, že autoři studie pracují s pojmem „emerging risks“, pod nímž rozumí nová a měnící se rizika. V této souvislosti by bylo snad užitečné, pokud by bylo provedeno hlubší členění zvláště na nová a zvláště na měnící se rizika. Například dominance velkých technologických

společností není novým rizikem v roce 2024, ale je jí čeleno již delší dobu, a to zvláště v oblasti regulace a hospodářské soutěže. Jestliže jde spíše o měnící se riziko, tak by bylo třeba tuto změnu či tendenci ke změně popsat. Dále je nezbytné silněji zdůraznit, že některá zmíněná rizika mají či mohou mít pro pojišťovnictví i kladný přínos. Například sociální média mohou pozitivně ovlivnit poptávku po pojištění, mohou pomoci při výběru pojistného produktu či pojistitele a vůbec posílit reputaci pojišťovnictví i konkrétního pojistitele. Také by stálo za úvahu blíže objasnit vazbu mezi makrotrendy a novými a měnícími se riziky s přihlédnutím k tomu, že sociální izolace a osamocenenost se objevují v obou souborech. Nelze nezmínit, že SRI se věnuje novým a měnícím se rizikům průběžně, resp. každoročně. Například ve studii SONAR 2023 je mezi tato rizika zařazeno i otevírání Arktidy, kde vznikají nové lodní a obchodní trasy. Ekonomický a strategický potenciál tohoto regionu roste. Ale také je zde potenciál pro environmentální rizika a geopolitické napětí. To narušuje spolupráci a správu i řízení a vytváří nová rizika nebo stávající rizika významně mění. Je jasné, že rizika v Arktidě nezmizela (tání permafrostu – trvale zmrzlá půda – zvyšuje environmentální rizika), ale v roce 2024 si dal SRI asi za cíl přijít s novým souborem rizik a problém Arktidy zmínil jen letmo. Výsledek této každoroční výzkumné činnosti je ale nutno jednoznačně a vysoce ocenit.

Řízení rizik patří mezi klíčové činnosti pojistitelů. V této souvislosti je namístě si položit i otázku, do jaké míry mohou pojistitelé sledovaná nová a měnící se rizika ovlivnit. U podvodu v kyberprostoru mají jistě možnost požadovat po zájemci o pojištění pohotovostní plán, prověřit si zabezpečení sítě i počítačů, stanovit limity pojistného krytí. Ovšem jak mohou ovlivnit podfinancování veřejného zdravotnictví? Lze si samozřejmě představit reakci ve formě nabídky soukromého pojištění, což ale vyžaduje prostor v regulaci. Obecně by stálo za úvahu rozpracovat u jednotlivých rizik uvedených v souboru SRI možné akce či reakce pojistitelů, je-li to případné.

Pokud jde o terminologii, tak bylo v tomto textu akceptováno, že v anglickém znění studie SRI je používán výhradně pojem „risk“, tj. riziko, a to v obecném smyslu, spíše jako ohrožení či nebezpečí. Kromě toho v pojišťovací praxi se pojem riziko chápal (a možná stále chápe) v širokém pojetí jako:

- předmět ohrožovaný nahodilým nebezpečím (budova, vozidlo, strojní zařízení atd.),
- událost způsobující škodu, tedy zdroj rizika (požár, havárie, úraz atd.) – nejčastější způsob chápání pojmu riziko,
- pravděpodobnost vzniku náhodné události.³

V případě tohoto souboru nových a měnících se rizik nejde v žádném případě o pojistné riziko tak, jak bylo definováno v již zrušeném zákoně č. 37/2004 Sb., o pojistné smlouvě, ve znění pozdějších předpisů, tj. jako pravděpodobnost vzniku pojistné události vyvolané pojistným nebezpečím.

Tabulka 3: Vývoj globální inflace (index spotřebitelských cen – CPI) v %

	2022	2023	2024	2025
Globální CPI	8,7	6,8	5,8	4,4

Zdroj: Statista. Inflation rate forecast for the consumer price index worldwide from 2022 to 2025 [online]. [citace 2024-08-30]. Dostupné z: <https://www.statista.com/statistics/1330092/global-inflation-rate-forecast/#:~:text=The%20global%20inflation%20rate%20reached%20almost%20nine%20percent,inflation%20is%20expected%20to%20slow%20somewhat%20until%202025>

Tabulka 4: Globální hrubý domácí produkt (HDP) v %

	2022	2023	2024	2025
Globální HDP (reálný)	3,5	3,3	3,2	3,3

Zdroj: IMF. World Economic Outlook Update [online]. Červenec 2024. [citace 2024-08-30]. Dostupné z: <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2024/07/16/world-economic-outlook-update-july-2024>

Tabulka 5: HDP a inflace

		2023	2023	2022	2023	2022
1	USA	27 143	2,5	2,0	4,1	8,0
2	Čína	18 462	5,2	3,0	0,2	2,0
3	Německo	4 457	0,0	1,9	5,9	6,9
4	Japonsko	4 092	1,9	0,9	3,1	3,2
5	Indie	3 636	8,2	7,0	5,4	6,7
6	Spojené království	3 342	0,1	4,5	7,3	9,1
7	Francie	3 035	0,9	2,6	4,9	5,2
8	Itálie	2 258	1,0	4,2	5,6	8,2
9	Brazílie	2 173	2,9	3,1	4,6	9,3
10	Kanada	2 141	1,1	3,8	3,9	6,8
11	Rusko	2 021	3,5	-1,1	5,9	13,8
12	Mexiko	1 791	3,2	3,9	5,5	7,9
13	Austrálie	1 752	2,1	3,8	5,6	6,6
14	Jižní Korea	1 695	1,3	2,6	3,2	5,3
15	Španělsko	1 581	2,5	5,8	3,5	8,4
16	Indonésie	1 371	5,0	5,3	3,7	4,1
17	Nizozemsko	1 119	0,2	4,4	3,8	10,0
18	Turecko	1 108	4,5	5,7	53,9	72,3
19	Saúdská Arábie	1 068	-0,8	7,5	2,3	2,5
20	Švýcarsko	885	0,8	2,7	2,1	2,8

Zdroj: Swiss Re Institute. World insurance: strengthening global resilience with a new lease of life. Sigma [online]. Č. 3/2024. 16. 7. 2024. Tabulka I. [citace 2024-08-11]. Dostupné z: <https://www.swissre.com/institute/research/sigma-research/sigma-2024-03-world-insurance-global-resilience.html> (tabulka sestavena autorem článku)

Makroekonomické prostředí

Globální trh funguje v náročném rizikovém prostředí.

Je nutno brát v úvahu globální rizika i nová a měnící se rizika či trendy v politické, ekonomické, technologické, demografické, environmentální oblasti, které mohou určitá rizika materializovat.

Při odpovědi na otázku, jak si globální pojišťovnictví vede v náročném rizikovém prostředí, je nutno nejdříve zmínit vývoj makroekonomického prostředí, které vývoj pojišťovacího trhu významně ovlivňuje. V první řadě je nutno konstatovat, že inflace se v roce 2023 snížila a tento trend by měl pokračovat.

Pokles inflace spojený se snížením cen energií a některých materiálů má pozitivní vliv na pojištění plnění v neživotním

pojištění. I když deflace převládá, tak ohledně dalšího vývoje existují obavy a nejistoty. Mezinárodní měnový fond (IMF) upozorňuje zvláště na přetrvávající inflaci ve službách, která by mohla ohrozit normalizaci měnové politiky.⁴ Inflaci může ovlivnit i zesílené geopolitické napětí, zejména na Středním východě, které by mohlo vést ke zvýšení cen energií a přepravních nákladů a narušit globální dodavatelské řetězce. Stávající inflaci může ohrozit též nárůst mezd ve větší míře, než se předpokládá, a stejně tak odolnost ziskových marží. Na vysokou inflaci reagovaly centrální banky zvýšením úrokových sazeb. I když se v posledním období snížily, tak tyto banky budou pravděpodobně spíše pokračovat v trendu tlumení inflace než v podpoře ekonomického růstu. Jinak je ale nutno uvést, že vyšší úrokové sazby přivodily nové kapitálové investice, vedly k nárůstu výnosů z investic, rozvoji životního a penzijního pojištění.

Za výše uvedených okolností byl globální ekonomický růst v letech 2022 a 2023 solidní a ukázala se v zásadě odolnost světového hospodářství. Podle IMF byl měl růstový trend pokračovat i v letech 2024 a 2025.

Mírně odlišné statistické údaje zveřejnil SRI. V roce 2022 vykázal reálný růst globálního HDP ve výši 3,1 % a v roce 2023 ve výši 2,7 %.⁵ To nic nemění na tom závěru, že makroekonomické prostředí bylo pro globální pojišťovnictví

relativně příznivé. K tomu je třeba dodat, že globální údaj je v podstatě světový průměr a že ekonomický růst v jednotlivých zemích byl diferencovaný, i když řada ekonomů je názoru, že v roce 2023 se difference poněkud zúžily.

Z tabulky vyplývá, že nadprůměrný ekonomický růst se dostavil v roce 2023 v nově se rozvíjejících zemích, kam lze zařadit například Indii, Čínu a Indonésii. V USA se růst v roce 2023 oproti roku 2022 mírně zvýšil.

Tabulka 6: Celkové globální pojistné

Region/instituce	Pojistné v mil. USD v roce 2023	Změna 2023/2022 v %	Změna 2022/2021 v %	Podíl na globálním trhu v % – 2023
Svět	7 186 174	2,8	–0,8	100,0
USA a Kanada	3 397 205	3,7	1,1	47,3
Latinská Amerika a Karibik	194 717	3,9	3,8	2,7
Afrika	63 563	0,3	–2,5	0,9
Asie – Pacifik	1 761 615	3,3	1,3	24,5
z toho: Čína	723 664	8,9	2,6	10,1
EU	1 197 988	–1,1	– 8,3	16,7 %

Poznámky: 1) změny – očištěno o inflaci; 2) pojistné = hrubé předepsané pojistné; 3) nejsou zahrnuty některé regiony, např. Střední východ a evropské státy, jež nejsou členem EU
Zdroj: viz tabulka 5

Následující tabulky dokládají rozdílný vývoj v životním a neživotním pojištění.

Tabulka 7: Globální pojistné – životní pojištění

Region/instituce	Pojistné v mil. USD v roce 2023	Změna 2023/2022 v %	Změna 2022/2021 v %	Podíl na globálním trhu v % – 2023
Svět	2 888 998	1,3	–3,8	100,0
USA a Kanada	785 178	1,5	1,2	27,2
Latinská Amerika a Karibik	88 380	6,5	2,7	3,1
Afrika	42 975	0,0	–4,5	1,5
Asie – Pacifik	1 082 143	3,1	0,7	36,8
z toho: Čína	390 400	12,5	2,0	13,5
EU	606 196	–3,5	–12,8	21,0

Poznámky: 1) změny – očištěno o inflaci; 2) pojistné = hrubé předepsané pojistné; 3) nejsou zahrnuty některé regiony, např. Střední východ a evropské státy, jež nejsou členem EU
Zdroj: viz tabulka 5

Tabulka 8: Globální pojistné – neživotní pojištění

Region/instituce	Pojistné v mil. USD v roce 2023	Změna 2023/2022 v %	Změna 2022/2021 v %	Podíl na globálním trhu v % – 2023
Svět	4 297 176	3,9	0,8	100,0
USA a Kanada	2 612 027	4,3	1,0	60,8
Latinská Amerika a Karibik	106 337	1,9	4,4	2,5
Afrika	20 558	–3,2	–2,5	0,5
Asie – Pacifik	699 472	3,6	2,2	16,3
Čína	333 264	4,9	3,2	7,8
EU	591 792	1,6	–2,8	13,8

Poznámky: 1) změny – očištěno o inflaci; 2) pojistné = hrubé předepsané pojistné; 3) nejsou zahrnuty některé regiony, např. Střední východ a evropské státy, jež nejsou členem EU
Zdroj: viz tabulka 5

Tabulka 9: TOP 20 pojišťných trhů ve světě

Pořadí	Země	Celkové pojistné v r. 2023 – mld. USD	Celkové pojistné, index 2023/2022	Podíl na globálním trhu v % – 2023
1	USA	3 227	8,0 %	44,9 %
2	Čína	724	3,7 %	10,1 %
3	Spojené království	375	11,3 %	5,2 %
4	Japonsko	363	0,6 %	5,0 %
5	Francie	283	9,3 %	3,9 %
6	Německo	245	3,6 %	3,4 %
7	Jižní Korea	186	-3,2 %	2,6 %
8	Kanada	171	2,8 %	2,4 %
9	Itálie	159	3,2 %	2,2 %
10	Indie	136	4,8 %	1,9 %
11	Nizozemsko	93	11,1 %	1,3 %
12	Brazílie	84	13,1 %	1,2 %
13	Španělsko	83	22,1 %	1,2 %
14	Tchaj-wan	78	-8,9 %	1,1 %
15	Austrálie	74	2,6 %	1,0 %
16	Hongkong	66	-1,2 %	0,9 %
17	Švýcarsko	61	8,3 %	0,9 %
18	Mexiko	45	31,6 %	0,6 %
19	Dánsko	44	7,3 %	0,6 %
20	Švédsko	44	-3,3 %	0,6 %
TOP 20 trhů		6 541	6,4 %	91,0 %
Svět		7 186	6,1 %	100,0 %

Poznámka: celkové pojistné je uvedeno v nominální hodnotě (tj. v běžných cenách). Proto index růstu vychází jinak než ve stálých cenách
Zdroj: viz tabulka 5

Nízký ekonomický růst nastal ale v evropských zemích s tím, že v Německu, které je největší evropskou ekonomikou, byl nulový. Pokud tyto údaje doplníme o EU, tak v roce 2023 činil růst HDP toliko 0,71% a v eurozóně 0,66 %.⁶ To tudíž znamená, že makroekonomické prostředí bylo pro pojistitele v EU náročnější než v jiných regionech světa. Údaje o inflaci potvrzují závěr, že v roce 2023 nastal oproti předchozímu roku pokles inflace, a to i v Turecku, které se však mírou inflace poněkud vymyká „normálnímu“ ekonomickému vývoji.

Výkon globálního pojistného trhu

Jaký byl ale v tomto kontextu výkon globálního pojistného trhu? Jeho vývoj každoročně detailně analyzuje SRI. Přestože je řada údajů předběžných a v příštím roce se vždy zpřesňuje, tak statistický soubor tohoto institutu, který patří do zajišťovací skupiny Swiss Re, je v mezinárodním kontextu unikátní.

V roce 2023 vzrostlo globální pojistné o 2,8 %, ale v roce 2022 byl zaznamenán pokles o 0,8 %. Vezmeme-li v úvahu výše uvedenou dynamiku globálního HDP, tak je nutno konstatovat, že dynamika růstu globálního pojistného byla ve sledovaném období nižší. Podíváme-li se blíže na jednotlivé regiony/organizace, tak je jasné, že k růstu globálního pojistného nikterak nepřispěla EU, neboť v roce 2022 dosáhl pokles 8,3 % a v roce 2023 pak 1,1 %.

V životním pojištění nastal v roce 2022 pokles globálního pojistného o 3,8 %, který byl ve značné míře ovlivněn snížením pojistného v EU, a to dokonce o 12,8 %. V roce 2023 byl v tomto segmentu obnoven globální růst ve výši 1,3 %. V neživotním pojištění k propadu nedošlo. I když zvýšení globálního pojistného bylo v roce 2022 jen nízké (+ 0,8 %), tak v roce 2023 byl již zaznamenán solidní růst ve výši 3,9 %. Výhled vypadá oproti výsledkům v uplynulých dvou letech mnohem příznivěji. SRI prognózuje reálný růst celkového globálního pojistného v roce 2024 o 3,2 % a v roce 2025 o 2,6 %. Přitom globální pojistné životního pojištění

by se mělo reálně zvýšit v roce 2024 o 2,9 % a v roce 2025 o 2,7 %. U neživotního pojištění se předpokládá v roce 2024 nárůst globálního pojistného o 3,3 %.

Dalším mírně pozitivním faktorem, a to přes relativně nízkou dynamiku růstu globálního pojistného, je ta skutečnost, že globální (průměrná) celková pojištěnost, což je podíl hrubého předepsaného pojistného v běžných cenách k hrubému domácímu produktu v běžných cenách, docílila v roce 2022 výše 6,8 % a v roce 2023 se zlepšila na 7,0 %.

Při hodnocení globálního pojistného trhu nelze zapomínat na proporce, resp. podíly jednotlivých pojistných trhů na globálním pojistném. Z tabulky 6 vyplývá, že USA, Kanada a EU se podílely na globálním pojistném v roce 2023 celkem 64 %. Tento fakt neznamená, že lze bagatelizovat nižší tempa růstu pojistného na vyspělých trzích v posledních letech, zvláště pak v podstatě dlouhodobý pokles podílu EU na globálním pojistném.

Světovému pojistnému trhu dominovaly v roce 2023 USA s celkovým pojistným ve výši 3 227 mld. USD. Jejich podíl na světovém pojistném trhu činil v roce 2023 cca 45 %. Rozdíl mezi USA a Čínou, pokud jde o celkové pojistné, je stále výrazný. Objem pojistného vyprodukovaného v USA v roce 2023 byl 4,5krát větší než v Číně. Tempo růstu celkového pojistného bylo v roce 2023 u skupiny TOP 20 vyšší (6,4 %) než tempo růstu globálního trhu (6,1 %). Nejvyšší růst byl docílen v Mexiku (+ 31,6 %), kdežto největší pokles nastal na Tchaj-wanu (minus 8,9 %).

Závěrem je možné uvést, že pojišťoven se dotýkají globální rizika, tak jak je například vymezilo Světové ekonomické fórum, ale také nová a měnící se rizika, resp. makrotrendy, jež by mohly vyústit do materializace některých rizik. Ke globálním rizikům patří i makroekonomická rizika. V každém případě bylo makroekonomické prostředí pro pojišťovny zvláště v roce 2022 velmi náročné a v roce 2023 se mírně zlepšilo. I když existují faktory, jež by mohly vést ke zhoršení stávající situace, například inflace, predikce pro roky 2024 a 2025 jsou příznivější než výsledky v předchozích dvou letech.

Resumé

Global insurance market in a changing risk environment

The objective of this article is to demonstrate how global risk environment including global risks, macro-trends, macro-economic factors and emerging risks can influence the development of the global insurance industry. Therefore the author has started with the presentation of global risks on the basis of their prioritization done by the WEF. Then he has shown the significance of so called emerging risks which can also influence the insurance sector. On the basis of the analysis of these risks he has formulated his own opinion on some of them. Further the analysis of macroeconomic environment follows and the global economic growth (the GDP) in the period of 2022–2023 is analysed. It enables to compare the dynamics of the GDP and global premiums. Author did not forget to state also the growth expectation for 2024 and 2025. He indicates that the outlook for the development of world insurance industry is now relatively promising despite of the fact that there are many uncertainties.

Klíčová slova

Globální pojistný trh, riziko, globální riziko, nová a měnící se rizika, makroekonomické prostředí, globální pojistné, inflace

Keywords

Global insurance market, risk, global risk, emerging risks, macroeconomic environment, global premium, inflation

¹ WEF. *The Global Risks Report 2024* [online]. 19. vydání. [citace 2024-08-28]. Dostupné z: https://www.weforum.org/docs/WEF_The_Global_Risks_Report_2024.pdf.

² Ekosystémové služby jsou například přínosy, které lidem poskytují ekosystémy. Jedná se o výhody poskytované lidem přírodou, přičemž skrze využívání služeb ekosystémů mohou lidé dosahovat požadované míry blahobytu.

³ DUCHÁČKOVÁ, E. *Principy pojištění a pojišťovnictví*. 1. vyd. Praha: Ekopress, s.r.o., 2003. S. 12. ISBN 80-86119-67-X.

⁴ IMF. *World Economic Outlook Update* [online]. Červenec 2024. [citace 2024-08-30].

Dostupné z: <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2024/07/16/world-economic-outlook-update-july-2024>.

⁵ SRI. World insurance. World insurance: strengthening global resilience with a new lease of life. *Sigma* [online]. Č. 3/2024. 16. 7. 2024. [citace 2024-08-30]. Dostupné z: <https://www.swissre.com/institute/research/sigma-research/sigma-2024-03-world-insurance-global-resilience.html>.

⁶ Statista. *Growth of the GDP in the EU and the Euro area* [online]. [citace 2024-08-30]. Dostupné z: <https://www.statista.com/statistics/267898/gross-domestic-product-gdp-growth-in-eu-and-euro-area/>.

Porovnání penzijních systémů ve vybraných zemích

prof. Ing. Jaroslav Vostatek, CSc. / katedra financí Fakulty ekonomických studií Vysoké školy finanční a správní, a. s.

V závislosti na koncepci sociální politiky se ve světě využívají odlišné penzijní systémy, které sestávají z několika penzijních pilířů. U nás jsou veřejné důchody upraveny zákonem o důchodovém pojištění, nicméně fakticky se jedná o sociální důchodové pojištění jen z necelé třetiny; většinově jde o rovný důchod. V EU převažují systémy sociálního důchodového pojištění a druhým penzijním pilířem jsou většinou zaměstnanecké penze. Fialova vláda se zavázala předložit do konce roku 2023 důchodovou reformu s využitím dvou hlavních penzijních pilířů: základní složky a zásluhové složky. Příspěvek analyzuje zejména konstrukci a úlohu nejvýznamnějších pilířů ve vybraných evropských zemích a v USA, ve snaze napomoci vládě k nastavení uceleného systému férových důchodů.

Úvod

Fialova vláda se ve svém programovém prohlášení zavázala připravit „takovou reformu, která zohlední zásluhovost a také podpoří mezigenerační solidaritu v rodinách. Reforma penzijního systému bude postavena na celospolečenském konsenzu, který zajistí dlouhodobou perspektivu“ (Fiala a kol., 2022). Důchodová reforma je zde rozvedena do 16 bodů; prvních 5 bodů uvádí 4 „složky“ penzijního systému:

- Realizujeme a do konce roku 2023 předložíme skutečnou důchodovou reformu s cílem nastavení stabilního systému férových důchodů.
- Připravíme návrh důchodové reformy, který se bude skládat ze dvou hlavních složek a třetí, dobrovolné, základní složka se zvýší a bude reflektovat požadavky na důstojnost života ve stáří a finanční možnosti státu.
- Zásluhová složka bude vycházet z odvodů do pojistného systému a počtu vychovaných dětí.
- Dobrovolná složka bude zřízena ve formě státního nebo veřejnoprávního fondu inspirovaná zahraničními zkušenostmi.
- Zachováme a budeme podporovat soukromé penzijní spoření.

První 2 složky (pilíře) jsou „hlavní“, přičemž základní složka má být rovným důchodem pro všechny. Druhá složka je „čistým“ modelem sociálního důchodového pojištění. Dnes sice máme zákon o důchodovém pojištění, fakticky se však jedná o mix rovného a pojistného důchodu, s velkou

převahou rovného důchodu. Důchodová komise exministrů Maláčové došla k závěru, že tento neprůhledný mix je třeba nahradit dvěma penzijními pilíři – v terminologii Světové banky pilířem nultým a prvním.

Dobrovolná složka ve formě státního nebo veřejnoprávního fondu má svůj původ ve vizi České pirátské strany. „Piráti podporují možnost zřízení státního důchodového fondu ... s osobními konty poplatníků sociálního pojištění pro dobrovolné spoření nad rámec povinného sociálního pojištění, částečně inspirovaného Norskem či Švédskem... Fond by měl být spravován státní institucí... Výnos z fondu by měl být alespoň ve výši inflace. Prostředky vložené do státního fondu by měl garantovat stát do výše 100 % vkladu. Prostředky fondu by primárně sloužily pro financování potřeb průběžného důchodového systému, ale možné by byly i určité investiční aktivity. Pokud by občan chtěl využít naspořené prostředky ve státním důchodovém fondu před splněním podmínek řádného důchodu, mohl by vybrat pouze peníze, které vložil bez zhodnocení. Výjimkou s možností plné výše výběru by byly případy, kdy by chtěl střadatel využít dané prostředky na zajištění své vlastní potřeby bydlení, která je například v Belgii považována za čtvrtý pilíř zajištění na stáří. Peníze by mohl občan posílat jednoduše přímo na daný účet kdykoliv... Zaměstnavatelé by mohli prostředky vložené do státního důchodového fondu svým zaměstnancům odečíst od základu daně. Vytvoření státního důchodového fondu v rámci 1. pilíře je prvním krokem k možné důchodové reformě. Plně příjmově zásluhový Národní penzijní fond by mohl být vhodným doplňkem solidárního průběžně financovaného důchodového systému“ (Martínek a Forýtek, 2019). „Stát by zhodnocení prostředků uložených ve fondu zajišťoval svými bezpečnými investicemi. Jednou z možností je nákup výhodných státních dluhopisů s úrokem nad inflací určených přednostně pro nákup fondem (obdobně jako Dluhopisy Republiky, konkrétně tzv. protiinflační dluhopis s pohyblivým úrokem kopírujícím vývoj spotřebitelských cen navýšeným o 0,5 p. b. ročně). Další možností by bylo poskytování půjček státu s úrokem nad inflací na základě rámcových smluv nebo přímé smluvní financování investičních akcí státu (výstavby infrastruktury, sociálního bydlení, těžba přírodního bohatství /např. lithia/ apod.). Výše, do které by mohli střadatelé vkládat své prostředky, které by se zhodnocovaly, by byla omezena na 25 % mediánové mzdy ročně. V cenách roku 2018 by tak maximální částka činila 88 tisíc korun... Po dosažení věku s nárokem na důchod by byla střadatelům vyplácena průběžná výplata omezená na maximální měsíční částku se zhodnocením. Piráti podporují vlastní bydlení jakožto pomyslný IV. pilíř

důchodového systému. Proto by prostředky se zhodnocením byly vypláceny i v případě zajištění vlastní bytové potřeby střadatele, a to kdykoliv po dobu spoření. Střadatelé by prostředky z fondu mohli vybrat i před dosažením důchodového věku, avšak bez zhodnocení" (Martínek, 2019). Zahraniční inspirace je zde viditelná; nás zde zajímá především klasifikace takového „dobrovolné složky“ penzijního systému, částečně inspirované švédským či norským druhým penzijním pilířem.

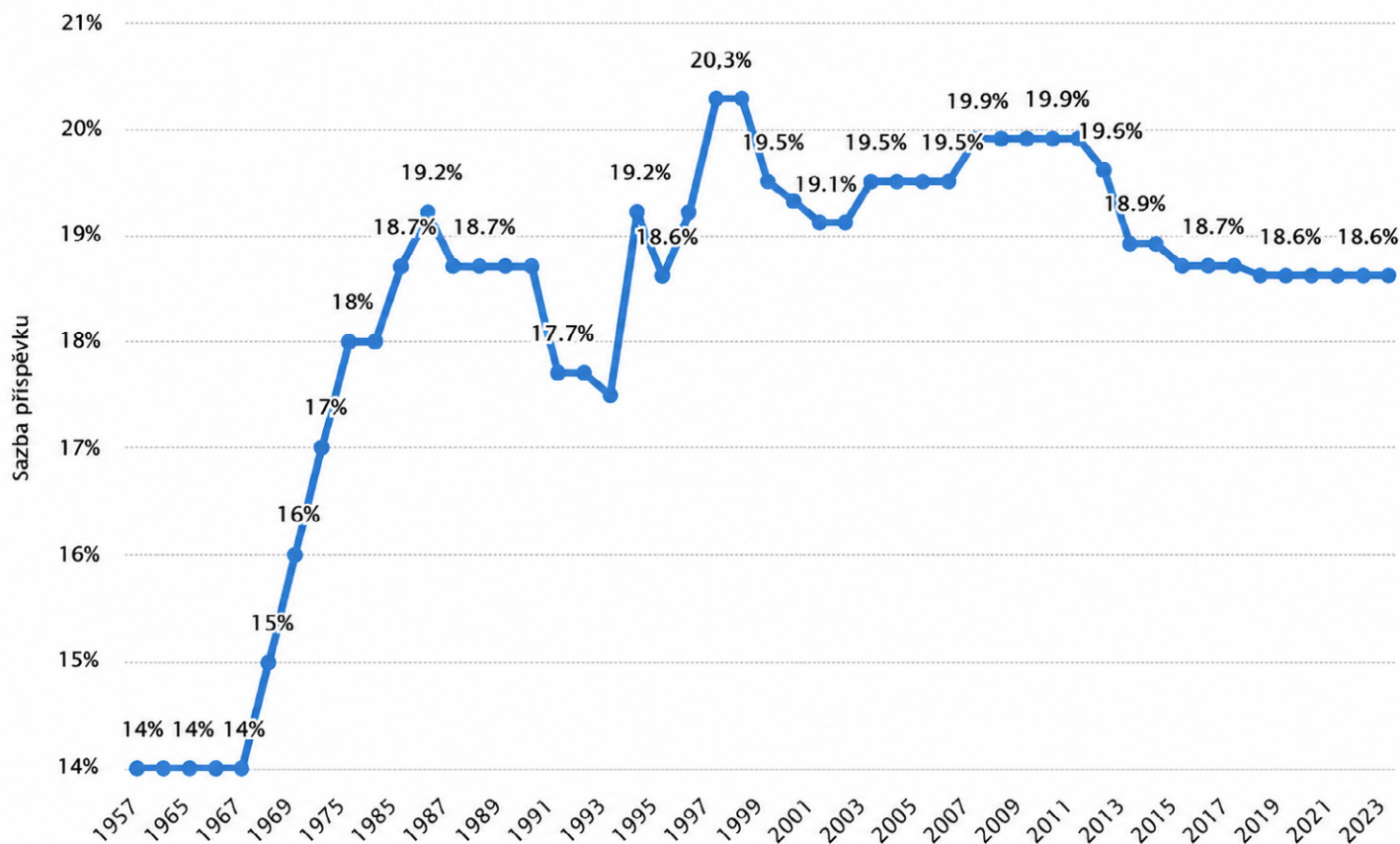
Hnutí STAN začalo v polovině roku 2023 prosazovat myšlenku na zřízení státního penzijního fondu, který by byl alternativou k těm stávajícím. Expert STAN Vojtko uvedl, že „je na místě uvažovat o zřízení státního, či přesněji veřejnoprávního penzijního fondu, který by cílil svou v podstatě pasivní strategii na dlouhodobé zhodnocení alespoň ve výši inflace a například dvou procentních bodů nad ni... Je potřeba zasáhnout do stávajícího trhu penzijních společností, protože negeneruje dostatečné výnosy pro klienty. Zato těží z velmi štědré státní podpory a vysokých poplatků. Ty by byly opodstatněné, kdyby výkon měly... státní fond by představoval srovnání pro soukromé fondy, které by ho musely překonat, aby si udržely klienty (Budai, 2023). Vojtkovy úvahy jdou přitom i nad rámec třetího penzijního pilíře: „lze nastavit možnost při nástupu do zaměstnání začít odvádět pět procent mzdy do státního fondu. Pokud chce někdo být aktivnější, může si vybrat soukromý fond. Na otázku redaktora „Kdo by státní penzijní fond spravoval? Soukromník, stát?“ Vojtko odpověděl: „Dá se to

vysoutěžit, může to i spravovat stát. Když to funguje v cizině, proč by to nemělo fungovat u nás? Měl by to být z velké části pasivní fond (konzervativní)" (Oppelt, 2023). Tyto myšlenky jsou patrně inspirovány druhými penzijními pilíři v některých zemích.

Německý penzijní systém

Penzijní systém v Německu má za sebou poměrně dlouhou (a zajímavou) historii, přitom jeho základní linie se v zásadě stále drží stejného, konzervativního (křesťansko-demokratického) modelu sociální politiky, pro který je typická diverzifikace podle sociálních skupin. Nejvýznamnějším dnešním systémem starobního zabezpečení je „zákonné“ (starobní, invalidní a pozůstalostní) důchodové pojištění, které zahrnuje asi 87 % zaměstnanců. Druhým veřejným systémem je státní penzijní zaopatření státních zaměstnanců, financované z jednotlivých veřejných rozpočtů (federace a zemí), které zahrnuje asi 5 % ekonomicky aktivní populace; federální složku spravuje ministerstvo vnitra. Dále ještě existuje samostatný penzijní systém pro zemědělce a systémy pro některá svobodná povolání. Systém sociálního („zákonného“) důchodového pojištění obhospodařuje Německá důchodová pojišťovna (Deutsche Rentenversicherung) a její složky, mj. i pro horníky, železničáře a námořníky (dohromady). Jeho financování je systémově odděleno od německých státních rozpočtů. Prostředky sociálního důchodového pojištění spravují orgány, volené zaměstnavateli a zaměstnanci.

Obrázek 1: Sazby pojistného zákonného důchodového pojištění v (západním) Německu (1957–2023)

Sazba pojistného zákonného důchodového pojištění je v současné době 18,6 %. V minulosti byla i vyšší než 20 % – viz obrázek 1. V souladu s filozofií modelu sociálního pojištění se pojistné dělí napolovic mezi zaměstnavatele a zaměstnance. Sazba pojistného v subsystému hornického důchodového pojištění je vyšší – aktuálně 24,7 %; zaměstnavatelé zde hradí rozdíl oproti pojistnému v základním systému. Změny sazeb pojistného (na obrázku 1) jsou dány relativní výší výkyvových rezerv důchodové pojišťovny, resp. povinností patřičně upravit sazbu pojistného, pokud tato rezerva koncem roku klesne pod 20 % či naroste přes 150 % měsíčních výdajů.

V moderním sociálním pojištění je aplikován tzv. rozvrhový systém, na bázi tzv. mezigenerační smlouvy (dnešní plátcí pojistného financují penze dnešních důchodců). Historicky tomu předcházela tzv. fondový systém (období financování soukromého důchodového pojištění). Ne nevýznamnou roli přitom hrají i dotace ze státního rozpočtu. Např. v roce 2020 tyto dotace (Bundeszuschüsse) představovaly 24 % všech příjmů zákonného důchodového pojištění. Modelově tyto státní dotace slouží k financování penzijních výdajů, které jsou „cizí“ sociálnímu pojištění; konkrétně sem především patří výdaje na důchodové nároky z titulu péče o dítě ve věku do 3 let.

Starobní důchod se v klasickém systému sociálního pojištění vypočítává jako součin rozhodného (referenčního) výdělku, počtu let pojištění a koeficientu. Jde o nejjednodušší moderní verzi tzv. dávkově definovaného (defined benefit, DB) systému. Referenčním výdělkem (osobním vyměřovacím základem) je např. průměrný měsíční výdělek, z něhož se platilo pojistné, za rozhodné období (např. posledních 5 let). Koeficientem je sazba (výše) starobního důchodu za 1 rok pojištění; má-li penze dosahovat výše např. 60 % referenčního výdělku po 40 letech pojištění, tak koeficient činí $60/40 = 1,5$.

Německo od roku 1992 zavedlo tzv. bodový systém výpočtu důchodů. Pojištěncům jsou zde každoročně připisovány body za aktivní účast v sociálním penzijním pojištění: 1 bod náleží, pokud mzda v daném kalendářním roce dosáhla celostátního průměru. Za péči o malé dítě pojištěnec dostane 3 body. Takto pojištěnec naakumuluje body a jeho měsíční důchod je roven počet bodů krát aktuální hodnota bodu (Rentenwert). Hodnota bodu, resp. penze je nyní 39,32 €. K valorizaci hodnoty penzí dochází vždy od 1. července (na 1 rok). Vzorec pro výpočet hodnoty bodu (penzijní formule) je poměrně složitý: s německou důkladností se snaží postihnout nejen vývoj ekonomiky, ale i cíle penzijní politiky. Konečné slovo zde však vždy má spolková vláda, se souhlasem Spolkové rady (Deutsche Rentenversicherung, 2024). V letech 2004–2006 a 2010 se valorizace hodnoty penzí nekonala. Výhodou valorizace hodnoty bodu od 1.7. je, že se vychází z vývoje ekonomiky v již statisticky uzavřeném roce, nikoliv z odhadů (jako u nás). Jiné valorizace se nekonají. Modelovou výhodou bodového systému je integrace valorizace výdělků a indexace přiznaných důchodů a s nimi i vysoká transparentnost (Vostatek, 2016). Bodový systém je ve světě považován za moderní způsob výpočtu důchodů; používá se též na Slovensku,

v Litvě, Estonsku a ve francouzských zaměstnaneckých systémech spravovaných sociálními partnery pod státním dohledem.

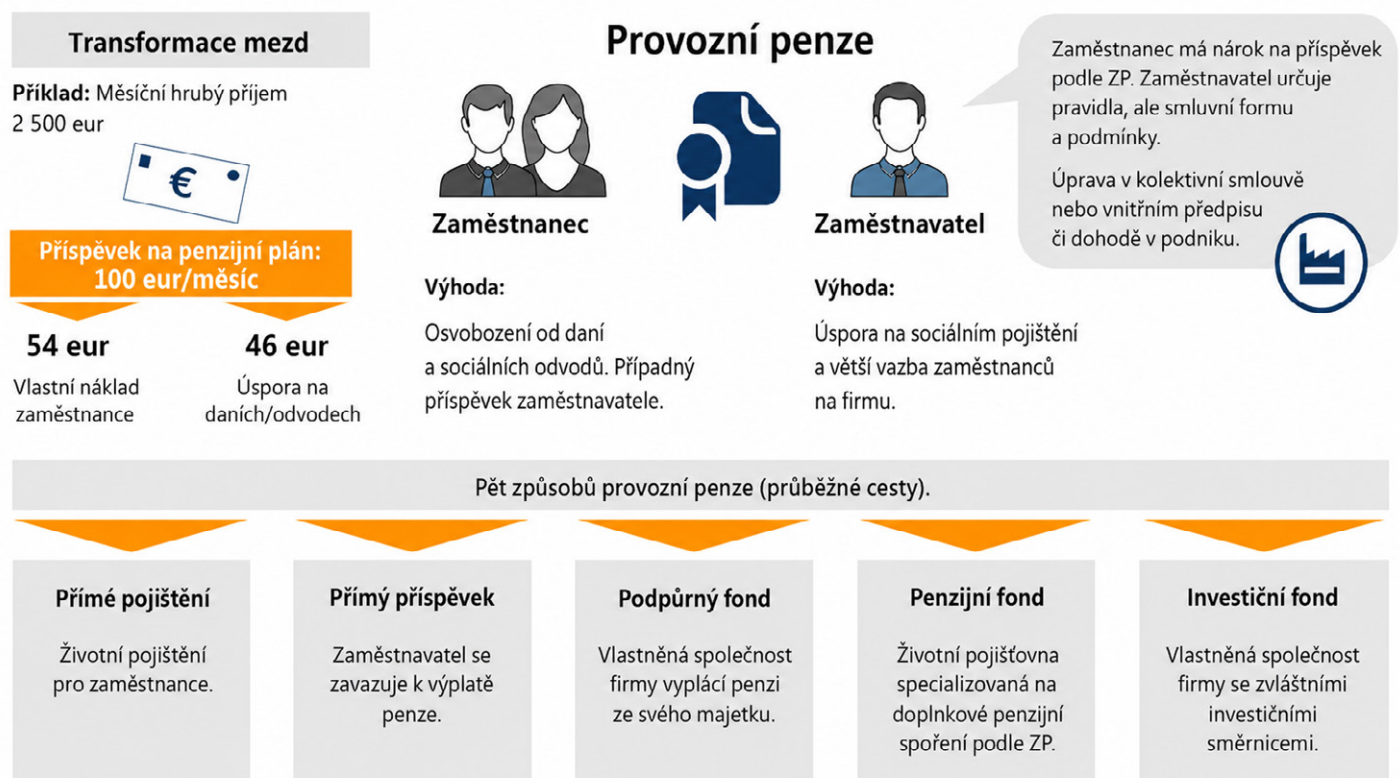
Penzijní zaopatření německých státních zaměstnanců, resp. úředníků má do značné míry klasickou konstrukci tohoto zabezpečení: vychází se z posledního platu (v posledních 2 letech před odchodem do penze). Tento plat se vynásobí počtem služebních let (maximálně 40) a koeficientem 1,79375 %. Maximální výše penze (Pension) tak činí 71,75 % posledních služebních požitků. Služební penze je takto, za jinak stejných podmínek, podstatně vyšší než důchod (Rente) v sociálním důchodovém pojištění.

V roce 2002 Spolkový ústavní soud stanovil, že rozdílné zdanění služebních penzí a důchodů ze zákonného důchodového pojištění je v rozporu se zásadou rovnosti a nařídil jeho odstranění do 1.1.2005. Vláda k tomu zřídila Rürupovu komisi, která to pojala ze široka a dospěla mj. k závěru, že státní podporu by měly mít 2 penzijní pilíře: 1. základní zabezpečení všeho existujícího druhu a 2. dodatkové zabezpečení (podnikové zabezpečení, dodatkové zabezpečení ve veřejné službě a tzv. Riesterův důchod). Životní pojištění a další kapitálové produkty, které by mohly sloužit k zabezpečení ve stáří, by daňovou podporu neměly mít. Příslušný zákon (Alterseinkünftegesetz) vstoupil v platnost od roku 2005; obsahuje řadu přechodných ustanovení. Postupně se zvyšuje zdanění starobních příjmů: nové důchody se začaly zdaňovat 50 % a tato sazba se u nově přiznávaných důchodů každoročně zvyšovala o 2 procentní body, od roku 2021 o 1 bod, takže od roku 2040 budou všechny nové důchody zdaňovány plně (100 %). Nejde přitom o žádné drastické opatření již proto, že zaměstnanecké penze jsou relativně nízké; základní odpočet na poplatníka je v Německu poměrně vysoký, existují další odpočty od základu daně včetně odpočtu pojistného nemocenského a pečovatelského pojištění. Zákon obsahuje též postupné zavádění daňového zvýhodnění soukromého důchodového zabezpečení (100% odpočty platí od roku 2023); musí se přitom jednat o doživotní důchod vyplácený od věku minimálně 60 let a pokud bylo pojištění uzavřeno od roku 2012, tak výplata renty je možná nejdříve od věku 62 let. Současně s daňovými odpočty pojistného zákon zavedl i zdanění pojistného plnění. Kapitálová životní pojištění tuto podporu nemají, pokud nebyla sjednána před rokem 2005.

Důchodová reforma v roce 2001 omezila růst sazby pojistného zákonného důchodového pojištění do budoucna s tím, že to povede k dlouhodobému poklesu plné penze na 67 % čistého výdělku. Současně došlo ke změně paradigmatu: cíle udržení životní úrovně má být nově dosaženo všemi třemi penzijními pilíři; za tím účelem došlo k posílení 2. a 3. pilíře (Deppe a Foerster, 2014).

Druhým pilířem je podnikové starobní zaopatření; rozlišuje se zde 5 forem: penzijní pokladna, penzijní fond, podpůrná pokladna, penzijní příslib (Direktzusage) a přímé pojištění. Zaměstnanci mají zákonný nárok na podnikové starobní zaopatření, konkrétně na konverzi výdělku na důchod (Entgeltsumwandlung); volba formy je v zásadě na zaměstnavateli. Od roku 2022 je zaměstnavatel povinen přispívat

Obrázek 2: Pět forem podnikového starobního zabezpečení (2. řada) a přeměna výdělku na důchod (1. řada) v Německu

Zdroj: Einfach-Rente, 2024

na podnikové starobní zaopatření minimálně ve výši 15 %. Z příspěvků se neplatí daň ani zákonné pojistné; výplaty z tohoto zaopatření jsou ovšem těmto platbám podrobeny. Jde „pouze“ o časový odklad daně a odvodů, nicméně propagace podnikového starobního zaopatření je na tom postavena: např. na příspěvek 100 € zaměstnanec vynaloží pouze 54 € – viz obrázek 2.

Třetím pilířem je individuální starobní zabezpečení. Kromě obvyklých životních pojištění, spoření a fondů sem patří tzv. Riesterův důchod (Riester-Rente), který byl zaveden při důchodové reformě od roku 2002. „Riester-Rente“ má štedrý a důmyslný systém státní podpory. Příspěvek na tento důchod činí v zásadě 4 % z hrubé mzdy s tím, že se od této částky odečítá základní příspěvek a příspěvek na děti. A také vstupní bonus pro nové zaměstnance. Riesterův důchod není pro OSVČ, pro ně byla zavedena Rürupův důchod penze (Rürup-Rente). Pod označením Riester-Rente se skrývá řada dosti různých produktů a jejich poskytovatelů. Počáteční sestava produktů zahrnovala kapitálové a investiční důchodové pojištění, fondové spoření (Fondsparplan) a bankovní spoření (Bankspaarplan). Od roku 2008 přibýly produkty označované jako bydlo-důchod (Wohn-Riester, oficiálně Eigenheimrente = důchod ve formě vlastního domu; místo důchodu si tak lze pořídit bydlo): stavební spoření a stavební půjčky. Poskytovateli Riesterova důchodu tak jsou životní pojišťovny, investiční fondy, banky a stavební spořitelny; jde o nejrozšířenější složku třetího penzijního pilíře. Riesterův důchod je dlouhodobě předmětem kritiky pro komplikovanost a nákladnost. Německá vláda připravuje reformu Riesterova důchodu od roku 2025, která by měla novelizovat řadu jeho parametrů a přidat nový produkt: Altersvorsorge-Depot, což jsou investice do cenných papírů, ETF (Klotz, 2024).

Čtvrtým pilířem je základní zajištění (Grundsicherung) ve stáří a při invaliditě, jde o speciální dávku sociální pomoci (pro důchodce). Od roku 2022 existuje též základní důchod (Grundrente); jde o přírůstek v zákonném důchodovém pojištění (1. pilíř) pro poživatelé nízkých starobních důchodů (30-80 % průměrného výdělku), kteří byli pojištěni (včetně péče o děti apod.) aspoň 33-35 let. Základní důchod (Grundrente) se vyjádří v bodech; příjemců tohoto „základního důchodu“ je asi 1,1 mil., zvýšení/přírůstek v průměru činí asi 86 € měsíčně (Schwarzer, 2024). Grundrente i Grundsicherung automaticky vyplácí Deutsche Rentenversicherung, na základě svých údajů.

Obrázek 3 představuje celou složitou strukturu německého penzijního systému. Zjednodušení není na obzoru. Stávající německá koaliční vláda naopak mj. připravuje vytvoření důchodové rezervy formou státního dluhu (při nízkém úroku), která by byla investována na mezinárodních kapitálových trzích (s vysokým zhodnocením).

Rakouský penzijní systém

Penzijní systém v Rakousku také historicky vychází z křesťansko-demokratického modelu, dnes je však jeho těžiště ve velmi srozumitelném univerzálním systému sociálního pojištění. Další dva penzijní pilíře mají okrajový význam.

Zásadní reforma základního penzijního pilíře byla realizována od roku 2005: došlo je sjednocení všech penzijních systémů pro futuro a k zavedení „penzijních kont“ pro nové pojištěnce. Následovalo relativně dlouhé přechodné období a důchodová reforma 2014, s převodem všech starších

Obrázek 3: Penzijní pilíře v Německu

	Závislá výdělečná činnost			Samostatná výdělečná činnost			
	Úředníci	Zaměstnanci a zaměstnavatelé					
Zákonné systémy	Úřednické důchodové pojištění	Zákonné důchodové pojištění (ZDP)		Povinné důchodové pojištění	Dobrovolné důchodové pojištění	Důchodové zabezpečení zemědělců	Důchodové pojištění pro některé profesní skupiny
Podnikové doplňkové systémy				Zvláštní ustanovení a pravidla pro samostatně výdělečně činné osoby v rámci ZDP (např. řemeslníci, umělci; povinnost pojištění na žádost)			
		Podnikové penzijní plány	Podnikové penzijní zabezpečení Veřejně podporované (před zdaněním a odvodově zvýhodněné programy penzijního spoření)	Dodatečné penzijní zabezpečení ve veřejných službách			
Individuální penzijní zabezpečení	Soukromé penzijní pojištění („Riester-Rente“) veřejně podporované (příspěvky, dotační platby)						
	Životní pojištění			Peníze ušetřené (bankovní spořicí účty, cenné papíry, investiční fondy apod.)			
Základní zajištění	Základní zajištění ve stáří a v případě snížení schopnosti vydělávat						

Zdroj: Bäcker, 2022

důchodových nároků na „penzijní konto“ (pro pojištěnce narozené od 1955). Pro důchodce narozené před rokem 1955 tak i nadále platí „klasický“ systém včetně příslušných institucí.

Každý pojištěnec (budoucí důchodce) má nyní svůj „účet“ penzijního nároku, který je každoročně doplňován a valorizován (s internetovým on-line přístupem). Tabulka 1 ukazuje výpočetní postupy formou příkladu: v prvním sloupci je kalendářní rok pojištění, ve druhém věk, třetí sloupec udává roční vyměřovací základ (např. mzda), v dalším sloupci je vyměřovací základ vynásobený koeficientem (1,78 %), v dalším sloupci je valorizovaná částka stavu konta koncem minulého roku, v šestém sloupci je celkový stav penzijního konta po uplynutí roku a v posledním sloupci je dosavadní celková měsíční výše starobního důchodu (předchozí sloupec děleno 14; v Rakousku se vyplácí penze 14 krát ročně).

Rakouská formule 45/65/80 vyjadřuje poměrně vysokou úroveň starobního důchodu: po 45 letech pojištění a při odchodu do důchodu ve věku 65 let činí důchod 80 % průměrného valorizovaného celoživotního výdělku (obojí brutto): $45 \cdot 1,78 \% = 80,1 \%$. Při takové úrovni důchodů není divu, že Rakousko je považováno za „zemi předčasných penzistů“ (Land der Frühpensionisten). Proto také tabulka 1 uvádí krácení důchodu při odchodu (muže) do penze o 2 roky dříve, ve věku 63 let.

Sazba pojistného sociálního důchodového pojištění činí 22,8 % z hrubé mzdy; zaměstnanec platí 10,25 %

a zaměstnavatel 12,55 %. Pojistné je příjmem Penzijního pojišťovacího ústavu (PVA). Podstatnou roli (asi 40 %) ve financování zde hraje rakouský spolkový rozpočet – viz obrázek 4; garantuje dostatek prostředků na výplatu důchodů. Tyto dotace představují asi jednu čtvrtinu spolkového rozpočtu.

Při narození dítěte vzniká nárok na zápočet (až) 48 měsíců na penzijní konto hlavního pečovatele (v roce 2024 se vychází z částky 2 163,78 € měsíčně). Při vícečetném porodu se takto honoruje (až) 60 měsíců. Výdělečně činný rodič navíc může po dobu až 7 let od narození dítěte předat hlavnímu pečovateli na jeho penzijní konto až 50 % svých kreditů („penzijní splitting“).

Za dobu studia (od věku 15 let) si pojištěnec může dodatečně přikoupit důchodové nároky zaplacením pojistného 22,8 % z pojistného základu (6 060 € měsíčně v roce 2024).

Druhým penzijním pilířem je dobrovolné podnikové starobní zaopatření; je upraveno zákonem o podnikových penzích. Rozlišují se zejména 3 formy: přímé plnění (příslib) zaměstnavatele, penzijní pokladna a podnikové kolektivní pojištění (u penzijní pokladny nebo u pojistitele). Zabezpečení v rakouském druhém penzijním pilíři má 15,3 % zaměstnanců (OECD, 2023). Rakouská vláda má ve svém programu „vytvořit rámcové podmínky pro soukromé penzijní zabezpečení“ do roku 2024, což je interpretováno jako snaha posílit druhý pilíř.

Od roku 2003 došlo k reformě odstupného; „nové odstupné“ (Abfertigung neu) aktivně spravují speciální podnikové pokladny (je jich 8, se státní garancí), do nichž zaměstnavatelé přispívají 1,53 % ze mzdy na účty zaměstnanců. Toto odstupné si zaměstnanec může vybrat při ukončení pracovního poměru, nebo si prostředky může převést k následujícímu zaměstnavateli, popř. nechat vyplácet formou penze. Aktuálně se diskutuje návrh, aby „nové odstupné“ bylo možno převést do regulérního podnikového penzijního zaopatření a tím jej přeměnit na doživotní důchod.

Třetím penzijním pilířem je individuální starobní zabezpečení. V roce 2003 bylo zavedeno „zabezpečení budoucnosti se státním příspěvkem“ (prämienbegünstigte Zukunftsvorsorge, PKV) formou speciálně regulovaného důchodového pojištění a penzijních investičních fondů. Vázací doba je 10 let, poté účastník může převést všechny prostředky do jiného penzijního systému, nebo použít k nákupu penzijního pojištění či pojištění dlouhodobé péče, za jednorázové pojistné, u pojišťovny. Účastník může také požádat o jednorázové plnění, pak ovšem vrací polovinu státních příspěvků a kapitálové výnosy se dodatečně zdaní srážkovou daní z kapitálových příjmů se sazbou 27,5 %. Plnění formou důchodu se nedaní. Státní příspěvek původně činil 9,5 % z příspěvku účastníka, od roku 2012 je pouze 4,25 % (v rámci úsporného balíčku). Snížení státního příspěvku se promítlo v podstatném poklesu nově sjednávaných smluv (trend pokračuje). Trh PKV je silně koncentrován,

nadpoloviční podíl má Vienna Insurance Group (FMA, 2024). Zabezpečení v rakouském třetím penzijním pilíři má (rovněž) 15,3 % zaměstnanců (OECD, 2023).

Jako čtvrtý penzijní pilíř lze případně charakterizovat penzijní vyrovnávací příspěvek (Ausgleichszulage zur Pension), na který je nárok při nízké výši penze, s podmínkou nízkého měsíčního jednotlivce a dvojice. Účelem je zamezení chudoby ve stáří. Vyrovnávací příspěvek Plus je podmíněn minimálně 30 lety placení pojistného sociálního penzijního pojištění.

Nizozemský penzijní systém

Nizozemsko má dva zásadní penzijní pilíře: univerzální státní penzi a kvazi-povinné zaměstnanecké penze. Nárok na státní starobní penzi (AOW) je po dosažení důchodového věku (2024: 67 let), za podmínky 50 let pobytu v Nizozemí. Výše státní penze se odvozuje od výše minimální čisté mzdy, vždy na pololetí. Penze jednotlivce činí 70 % této minimální mzdy, pro dvojici platí sazba 2 * 50 %. Výše penze jednotlivce od července 2024 činí 1 569,75 €; v květnu se navíc vyplácí příplatek na dovolenou (78,34 €). Státní penze podléhají dani z příjmů a pojistnému zdravotního pojištění. Zaměstnanci a zaměstnavatelé odvádějí finanční správu pojistné sociálního penzijního pojištění. Základní konstrukci státních a zaměstnaneckých penzí ukazuje obrázek 5.

Tabulka 1: Modelový příklad každoročního a finálního výpočtu starobního důchodu v rakouském sociálním důchodovém pojištění

Důchodový účet

Rok	Věk	Celkový příspěvek (kladný základ)	Částečný kredit (= 1,78 % z celkového příspěvku)	Valorizovaný celkový kredit z předchozího roku	Celkový kredit	Měsíční hrubý důchod (= celkový kredit / 14)
2005	23	25 000 €	445 €	–	445 €	32 €
2006	24	26 000 €	463 €	454 €	917 €	65 €
2007	25	27 000 €	481 €	935 €	1 416 €	101 €
2008	26	28 000 €	498 €	1 444 €	1 942 €	139 €
atd.						
2043	61	63 000 €	1 121 €	41 915 €	43 036 €	3 074 €
2044	62	64 000 €	1 139 €	43 897 €	45 036 €	3 217 €
2045	63	65 000 €	1 157 €	45 937 €	47 094 €	3 364 €

Valorizace fiktivním koeficientem 1,02

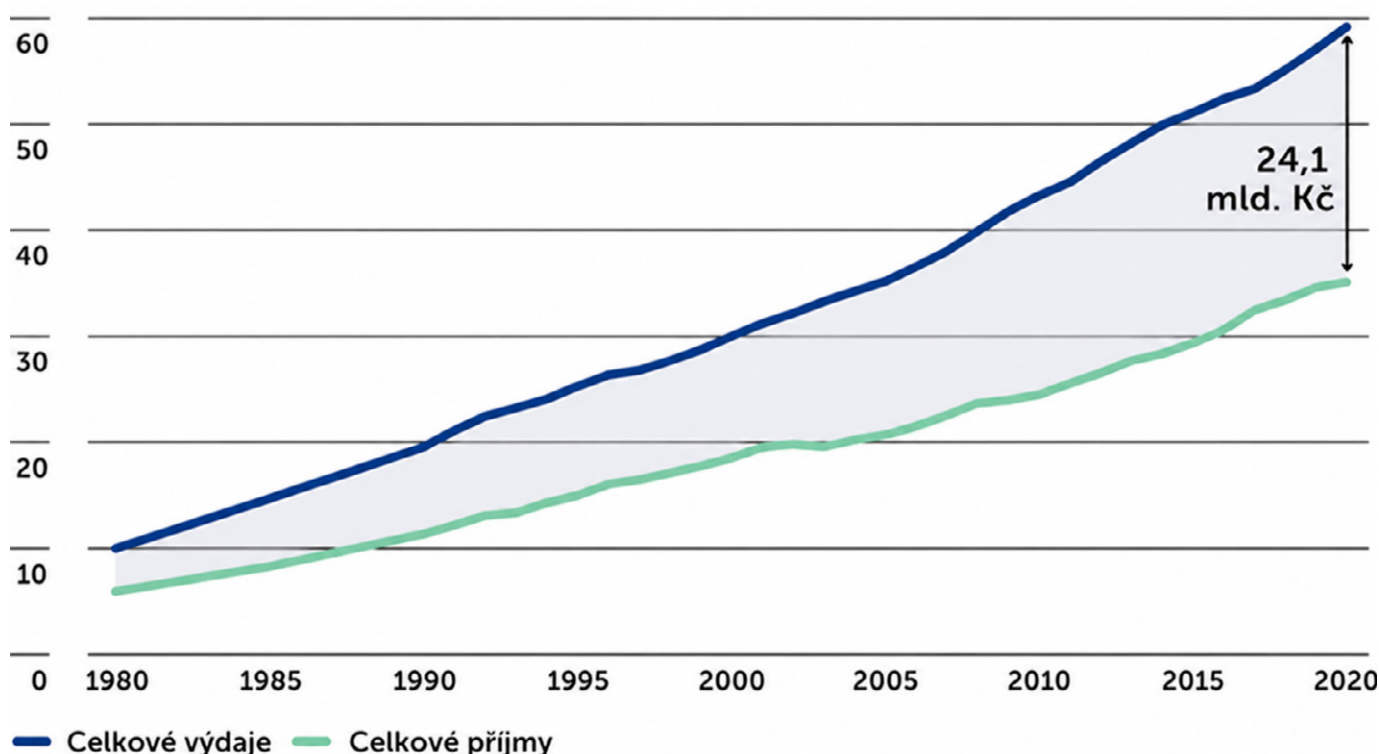
Celkový kredit (odpovídá ročním důchodovým nárokům):	47 094 €
Děleno 14 (měsíční hrubý důchod)	3 364 €

Odchod do důchodu ve věku 63 let

Snížení za 24 měsíců (od věku 63 do věku 65) ve výši 0,425 % za každý měsíc	
Snížení = 0,425 % × 24 = 10,2 % z měsíčního hrubého důchodu	343 €

Výše měsíčního důchodu po snížení	3 021 €
--	----------------

Obrázek 4: Pojistné příjmy a výdaje sociálního penzijního pojištění v Rakousku (mld. €)

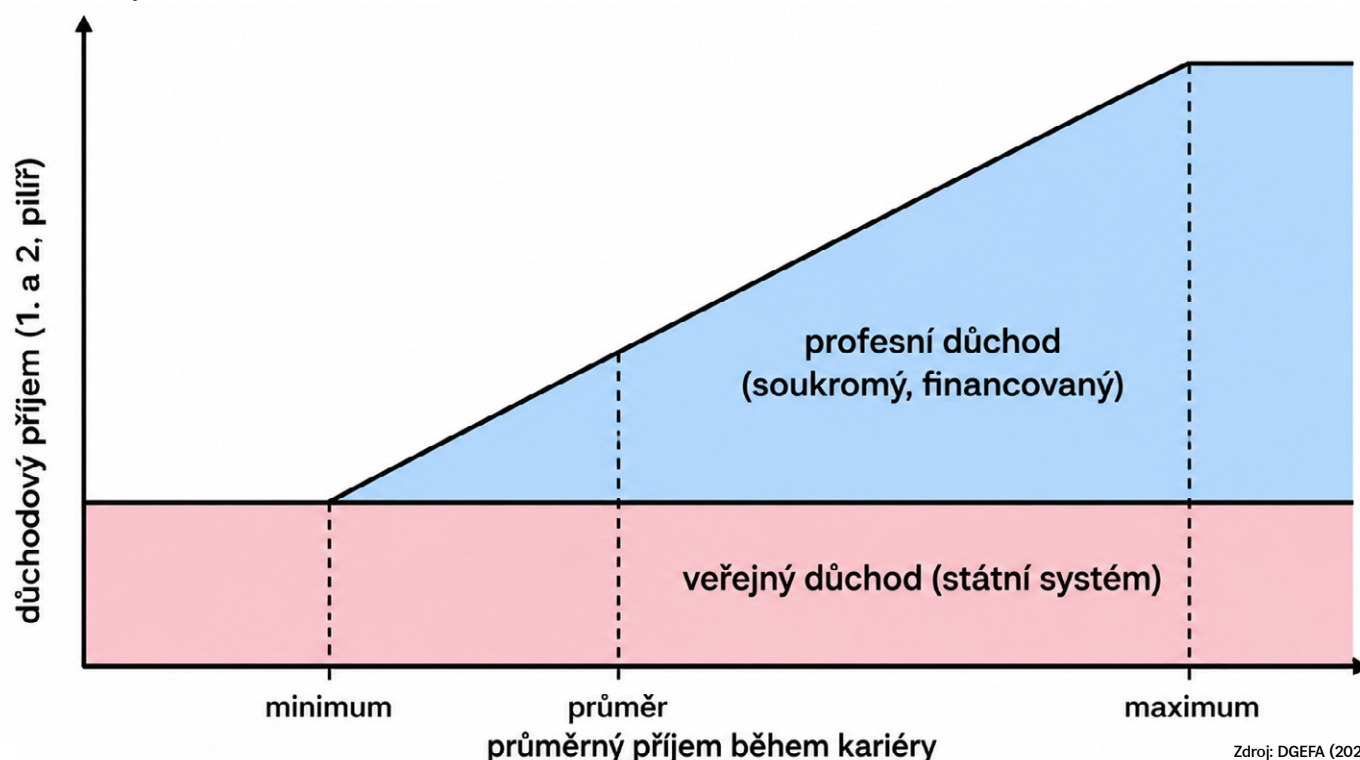

Zdroj: Bäcker, 2022

Většina zaměstnaneckých penzijních schémat je plně kapitalizovaná (fully funded) a organizovaná na úrovni odvětví; některé firmy mají vlastní systém. Příspěvky platí zaměstnanci i zaměstnavatelé, penze jsou proporcionální příspěvkům. V červenci 2023 začala reforma druhého penzijního pilíře. Součástí reformy je přechod od zatím převažujícího systému definovaných dávek (DB) k systému definovaných

příspěvků (DC). Sociální partneři si mohou vybrat jeden ze tří typů DC systémů: flexibilní schéma dokonce umožňuje účastníkům si vybírat investiční strategii, při odchodu do penze pak volbu mezi anuitou bez indexace, nebo variabilní anuitou záviselou na investičních výnosech. Kolektivní schéma má jednotnou investiční politiku pro všechny členy. Příspěvková sazba má v kolektivním schématu

Obrázek 5: Výše státních a zaměstnaneckých starobních penzí v Nizozemsku v závislosti na celoživotním průměrném výdělku

Zdroj: DGEFA (2024)

vycházet z penzijního cíle a může být revidována každých 5 let. Plnění má podobu variabilní annuity, v závislosti na investičních výnosech. Ve flexibilních a kolektivních schématech platí všichni účastníci fondu stejnou příspěvkovou sazbu. Třetí typ příspěvkově definovaného schématu existuje od roku 2011 a dále potrvá; zde zaměstnavatelé platí příspěvky na individuální účty spravované specifickými institucemi, které nemohou nést žádná rizika ani poskytovat pojišťovací služby – nemohou vyplácet annuity, pozůstalostní či invalidní plnění a při odchodu do penze musí zaměstnanci použít kapitál na nákup penzijního produktu od pojistitele (Dentons, 2023). Nizozemská reforma odpovídá mezinárodnímu trendu přechodu od systému dávkově definovaného k příspěvkově definovanému. Jedinou zemí s významnými zaměstnaneckými penzijními fondy, která pokračuje v poskytování fondových dávkově definovaných penzí novým zaměstnancům v soukromém sektoru, dnes zůstalo Švýcarsko.

Výše důchodů v povinných penzijních systémech, v relaci k předdůchodovým příjmům, je v Nizozemsku poměrně vysoká, podstatně vyšší, než je průměr Evropské unie – viz tabulka 2.

Třetí penzijní pilíř hraje v Nizozemsku méně významnou roli; příspěvky do výše 1,875 % měsíčního příjmu nepodléhají zdanění. Individuální penzijní produkty jsou využívány zejména OSVČ a zaměstnanci v sektorech bez kolektivních penzijních schémat.

Penzijní index Mercer CFA Institute ve svém loňském hodnocení 47 penzijních systémů (opět) zařadil Nizozemsko na první místo – viz tabulka 3; ovlivnila to i zmíněná reforma zaměstnaneckých penzí. Naproti tomu rakouský systém je hodnocen známkou C; je považován za málo udržitelný. Známkou B má řada zemí s dosti různými penzijními systémy, mezi nimi i Německo, Švédsko,

Tabulka 2: Hrubé a čisté náhradové poměry v povinných veřejných a soukromých penzijních systémech v % (násobky průměrné mzdy: 0,5; 1 a 2); + dobr. = včetně dobrovolných penzí

	Hrubé náhradové poměry			Čisté náhradové poměry		
	0.5	1	2	0.5	1	2
Portugalsko	75.7	73.9	71.3	97.0	98.8	96.1
Rakousko	74.1	74.1	57.3	84.4	87.1	67.6
Nizozemsko	73.1	69.7	68.0	84.7	85.3	81.0
Dánsko	125.1	80.0	61.3	124.7	84.0	71.4
Itálie	74.6	74.6	74.6	78.4	81.7	84.6
Německo + dobr.	60.2	55.7	47.2	75.0	70.2	58.3
Slovensko	62.6	53.1	46.7	76.2	69.4	64.3
Česko	81.2	49.0	32.9	100.0	65.2	45.7
Velká Británie	70.6	49.0	38.2	79.2	58.1	47.7
Švédsko	61.4	53.3	67.2	65.1	56.2	75.3
Německo	46.5	41.5	33.0	57.9	52.9	41.9
USA	49.4	39.1	27.8	60.6	50.5	38.9
Chile	48.8	37.1	28.7	60.1	45.7	36.1
Polsko	31.8	30.6	30.0	39.1	36.5	36.8
EU 27	63.6	53.4	48.1	75.7	66.7	60.8
EU 27 + dobr.	64.6	54.8	48.3	78.7	69.9	65.0

Velká Británie a Chile. Mercer je velká poradenská firma, operuje ve 130 zemích světa.

Britský penzijní systém

Britská reforma národního pojištění v letech 1946/1948 byla koncipována v zásadě podle Zprávy Beveridgeovy komise (1942): základem byl systém univerzálních peněžitých dávek pro všechny občany („od kolébky až do hrobu“), financovaný univerzálními příspěvky na národní pojištění (NICs, bez členění na odvětví národního pojištění), jejichž poplatníky byli všichni rezidenti v ekonomicky aktivním věku (za vdanou ženu platil manžel). NICs byly příjmem Fondu národního pojištění; byly kalkulovány tak, aby vznikaly přebytky, jež byly investovány do britských státních dluhopisů. Britský penzijní systém od té doby prodělal řadu zásadních reforem, které se nedotkly snad jen příspěvků na národní pojištění (byť i ty měly namále, vládě však nakonec chyběla odvaha realizovat již připravený zákon). Mj. fungoval i systém sociálního důchodového pojištění (SERPS).

Reforma z roku 2016 vrátila britskou státní penzi ke koncepci univerzální peněžité dávky pro penzisty. Nově zavedená „state pension“ náleží po dosažení aktuálního důchodového věku 66 let, v plné výši za podmínky 35 let placení příspěvků na národní pojištění. Tato státní penze činí ve fiskálním roce 2024/25 (od 24.4.2024) 221,20 £ týdně, což je 25,8 % týdenní průměrné mzdy (NAE) ve výši 856,90 £. Tato plná státní penze má modelově dosahovat výše životního minima, aby v zásadě nebylo třeba poskytovat další dávky. Jak je ve Velké Británii zvykem, „staré“ systémy „státních penzí“ apod. dále existují; vztahují se

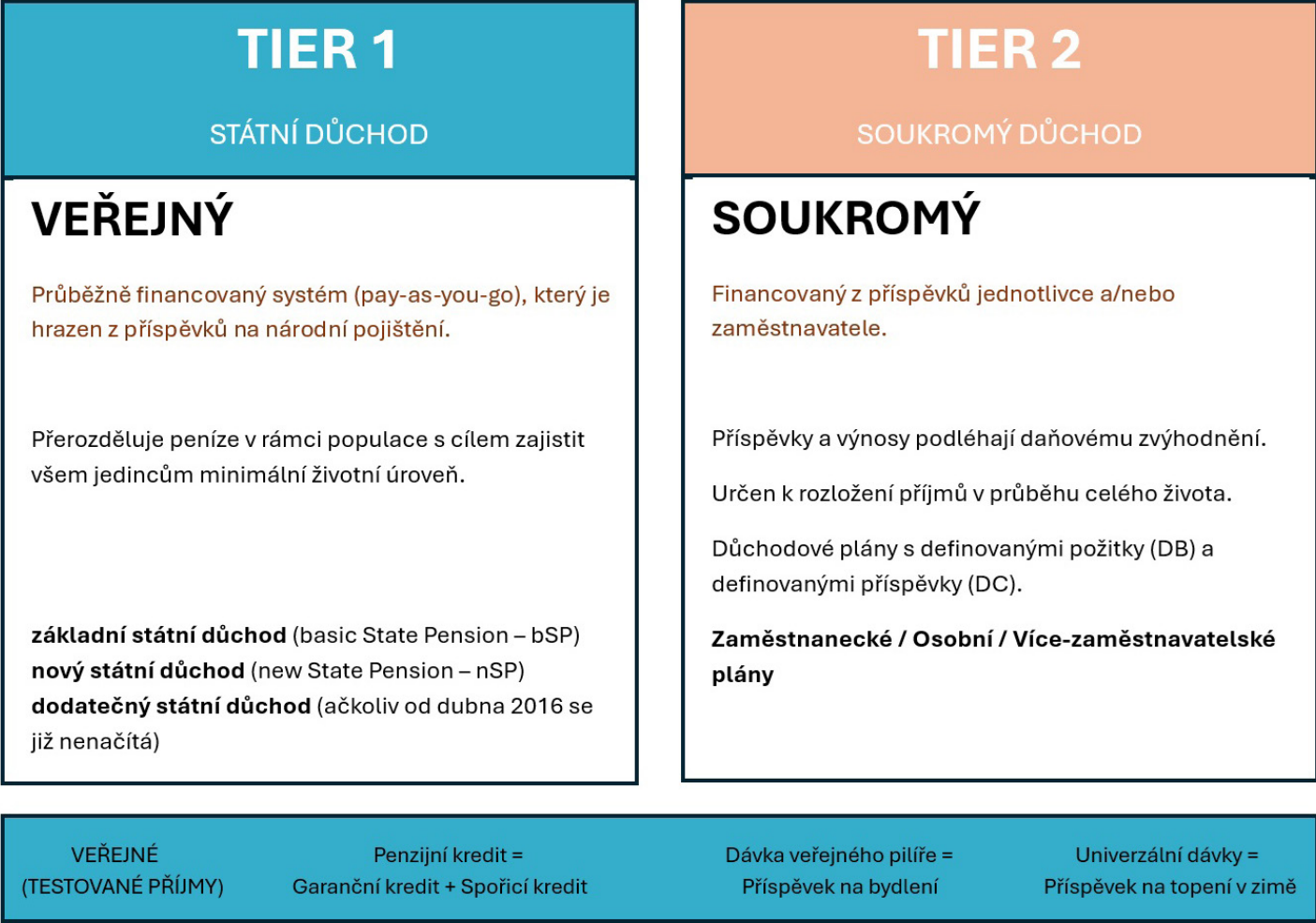
na ty, kterým byly tyto penze přiznány. Obrázek 6 ilustruje 2 základní pilíře stávajícího britského penzijního systému: veřejné penze a soukromé penze, s doplňujícími veřejnými testovanými dávkami (dole).

Britský druhý penzijní pilíř je velmi členitý, jak ukazuje obrázek 7. Patří sem i individuální penzijní zabezpečení (sloupec vpravo), nicméně je jednak relativně málo významné a dvě uvedená schémata se prolínají se zaměstnaneckými penzemi. Nejvýraznějším schématem britského 2. penzijního pilíře jsou „penze spojené s pracovním místem“ (workplace pensions). Toto široce používané slangové označení zahrnuje nejen zaměstnanecké penze podle zákona o penzijních schématech, ale i kolektivní osobní penze (personal pensions, stakeholder pensions), pokud se je zaměstnavatel rozhodne poskytovat jako své „kvalifikované penzijní schéma“ místo zaměstnanecké penze. (Zaměstnavatel zde vybírá poskytovatele, následně s ním zaměstnanec uzavře smlouvu.) Zaměstnavatel poskytuje svým zaměstnancům základní servis (bez zprostředkovatelů). Nedílnou součástí tohoto systému je automatické zahrnutí (auto-enrolment) zaměstnanců (splňujících kritéria, především věk) do systému s tím, že kdykoliv mohou vystoupit (opt-out). Po třech letech se případně auto-enrolment opakuje. Produkty mají být jednoduché. Přejít na systém penzí spojených s pracovním místem byl dokončen v roce 2016. Plné sazby povinných příspěvků na penze spojené s pracovním místem (8 % z výdělku), navržené Turnerovou důchodovou komisí, byly zavedeny od 8. dubna 2019. Minimální příspěvek zaměstnance je oficiálně 5 % ze mzdy, jeho součástí však je i snížení daně z titulu tohoto příspěvku ve výši 1 %, takže minimální příspěvek zaměstnance je efektivně 4 % ze mzdy. Minimální příspěvek zaměstnavatele je 3 % ze mzdy.

Tabulka 3: Globální penzijní index Mercer CFA Institute 2023

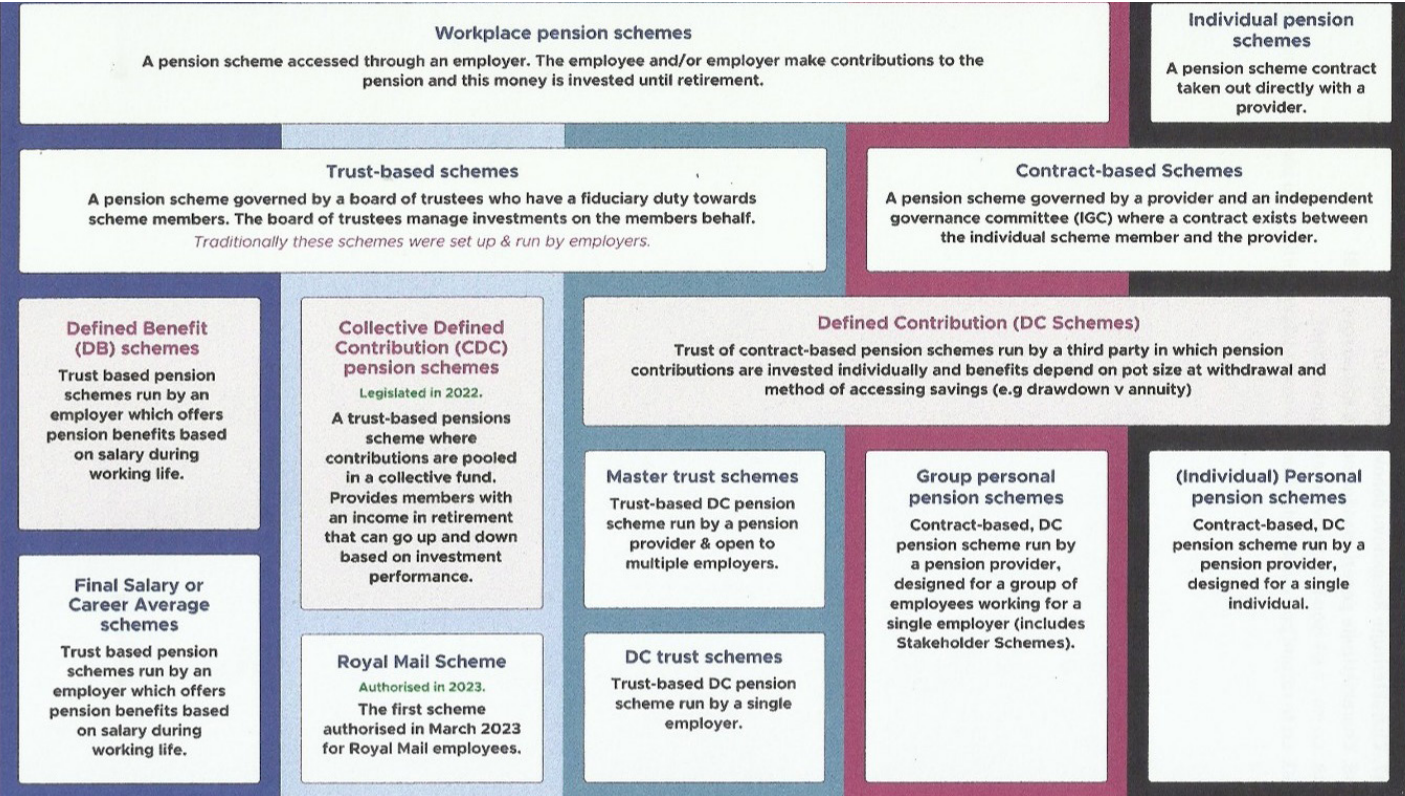
	Celková známka	Celkem	Dostatečnost	Udržitelnost	Integrita
Nizozemsko	A	85.0	85.6	82.4	87.7
Dánsko	A	81.3	82.5	82.5	77.8
Austrálie	B+	77.3	70.7	78.4	86.1
Švédsko	B	74.0	72.1	75.6	75.0
Velká Británie	B	73.0	77.3	62.7	80.6
Chile	B	69.9	60.0	71.3	84.0
Portugalsko	B	67.4	86.7	32.0	85.9
Německo	B	66.8	79.8	45.3	76.3
USA	C+	63.0	66.7	61.1	59.5
Polsko	C	57.6	59.8	45.4	71.2
Itálie	C	56.3	72.7	23.7	75.9
Rakousko	C	52.5	66.8	22.6	71.6

Obrázek 6: Britské penzijní pilíře

Zdroj: PPI (2024)

Obrázek 7: Schémata ve 2. britském penzijním pilíři

Zdroj: PPI (2024)

Daňový režim britských soukromých penzí je vcelku charakterizován jako systém EET (exempt, exempt, taxed), což je nejčastější režim používaný v zahraničí: příspěvky a investiční výnosy se nezdaňují, výplaty (plnění) podléhají dani. Tento režim bývá charakterizován jako „odložená daň z příjmů“. Britskou konkretizaci uvádí obrázek 8. Nezdaňované příspěvky účastníků jsou zastropovány částkou 60 000 £ ve fiskálním roce 2024/25. Strop tohoto druhu existuje i u investičních výnosů, navíc zde vynětí ze zdanění neplatí pro vyplácené dividendy. Jednorázová plnění z příspěvkově definovaných (DC) systémů nepodléhají dani až do výše 25 % penzijních úspor. Zbývající úspory lze vybírat flexibilně, lze je též použít k nákupu anuit. Velmi podstatný je důchodový věk ve 2. penzijním pilíři: je nastaven na 55 let, je tedy o 11 let nižší než v 1. pilíři; i to bývá charakterizováno jako výraz flexibility.

Zákonem o penzích z roku 2008 byla založena nízkonákladová státní penzijní společnost National Employment Savings Trust (NEST): na podporu auto-enrolmentu a k zajištění přístupu zaměstnavatelů ke vhodnému penzijnímu schématu. NEST konkuruje soukromým společností i zaměstnavatelským fondům v penzijním spoření, penze neposkytuje. Správa penzijních fondů NEST je outsourcována formou výběrových řízení. Počátkem roku 2023 měl NEST 4,8 mil. aktivních klientů (a 7,2 mil. neaktivních, nepříspěvajících klientů). To představuje asi 40 % všech britských účastníků (NEST, 2023).

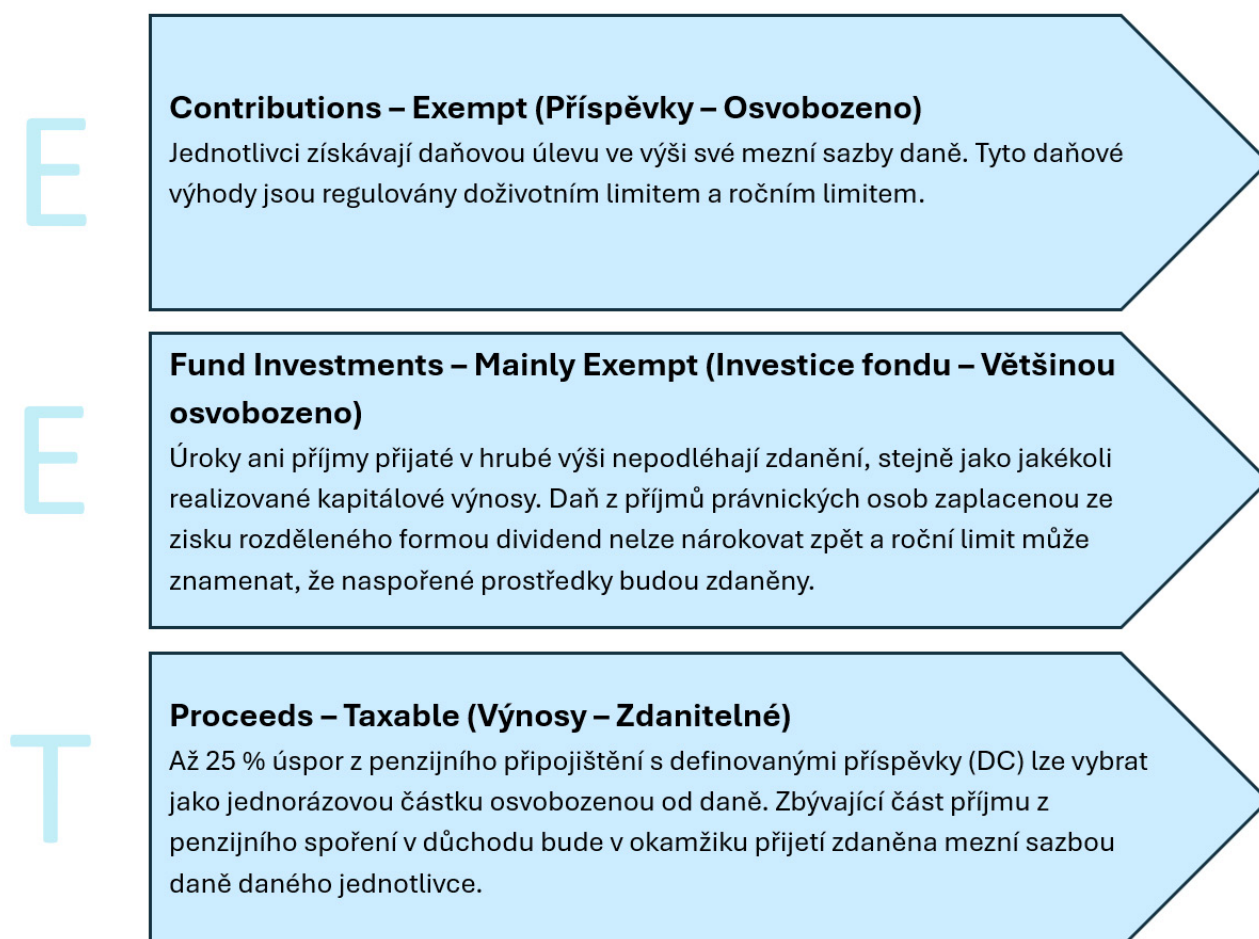
NEST vybírá poměrně nízké poplatky: roční manažerský poplatek 0,3 % a poplatek z každého příspěvku 1,8 %.

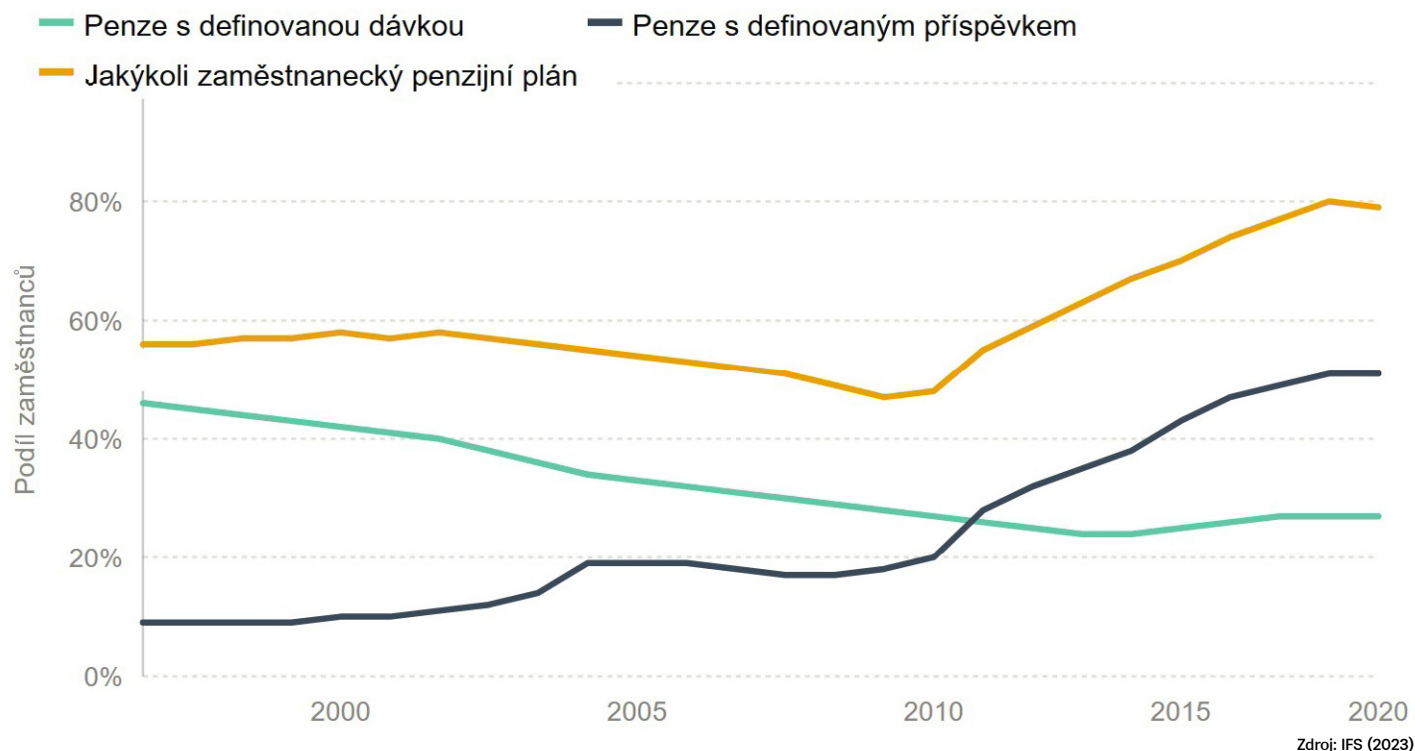
Se zavedením auto-enrolmentu se dramaticky zvýšil nárůst příspěvkově definovaných penzijních schémat – viz obrázek 9. Na 80 % zaměstnanců se účastní systému penzí spojených s pracovním místem (workplace pensions). Celkový čistý náhradový poměr britských penzí je podle penzijního modelu OECD 58,1 % u osob s průměrným výdělkem, což je méně, než má např. Česko či než je průměr 27 členských zemí EU (viz tabulka 2).

Švédský penzijní systém

Panevropský penzijní systém, koncipovaný pracovníky Světové banky primárně pro Evropu (od roku 2003), se skládá ze tří penzijních pilířů: jeho „jádro“ je „nefinanční příspěvkově definovaný systém“ (NDC) a dvěma „křídly“ jsou sociální pilíř a dobrovolný soukromý pilíř. Generická varianta systému NDC se snaží maximálně využít instrumentária penzijního spoření; po skončení fáze spoření se kapitál účastníka/pojištěnce přemění na doživotní starobní důchod, podle aktuálních úmrtnostních tabulek a dalších pojistně matematických parametrů. Praktickým vzorem zde byl/je generický systém NDC ve Švédsku, zavedený koncem minulého století (Holzmann, Palmer a Robalino, 2012).

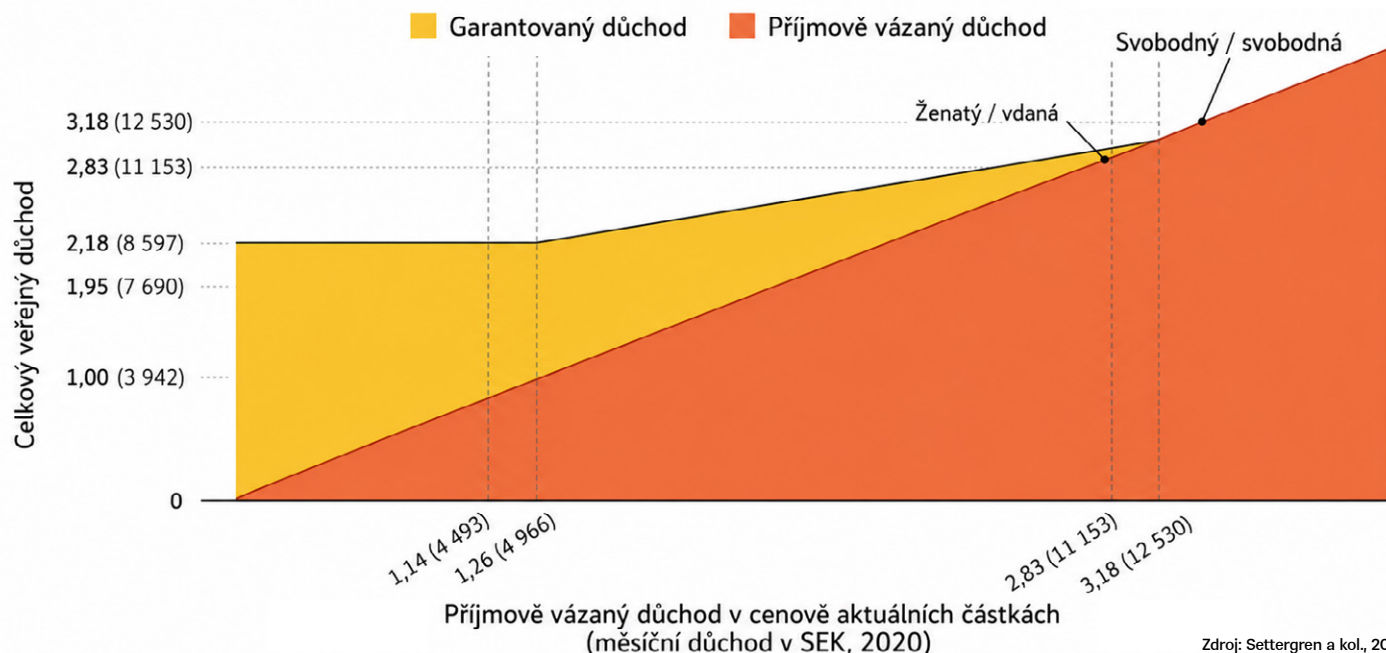
Obrázek 8: Britský daňový režim soukromých penzí

Obrázek 9: Podíl dávkově a příspěvkově definovaných penzí na britských penzích spojených s pracovním místem

Švédská penzijní reforma, realizovaná po dohodě vlády s opozicí od roku 1999 do roku 2003, výrazně reformovala univerzální sociální starobní pojištění zavedením produktu NDC, který tam nese název „příjmová penze“ (inkomst-pension); na ni navázala robustní „garantovaná penze“, která zvyšuje nízké či nulové penze z NDC (viz obrázek 10). Tato reforma sociálně-demokratického penzijního modelu ve Švédsku spočívá jednak v položení většího důrazu na univerzální sociální pojištění a jednak v zavedení velmi propracovaných automatismů přizpůsobování důchodů demografickému a ekonomickému vývoji. Třetím

penzijním pilířem je dobrovolné soukromé penzijní spoření a pojištění, bez jakékoliv fiskální podpory; to je v souladu se sociálně-demokratickým sociálním modelem. Dále pokračuje systém kvazipovinných zaměstnaneckých penzí (pokrývají zhruba 90 % pracovníků), coby druhý penzijní pilíř. Při reformě byl nově zaveden (povinný) FDC systém univerzálního sociálního pojištění s možností individuálního soukromého investování, pojmenovaný jako „prémiová penze“ (premiepension), který je řazen do veřejného penzijního pilíře. Do tohoto pilíře je také výslovně začleněn příspěvek na bydlení pro seniory – viz obrázek 11.

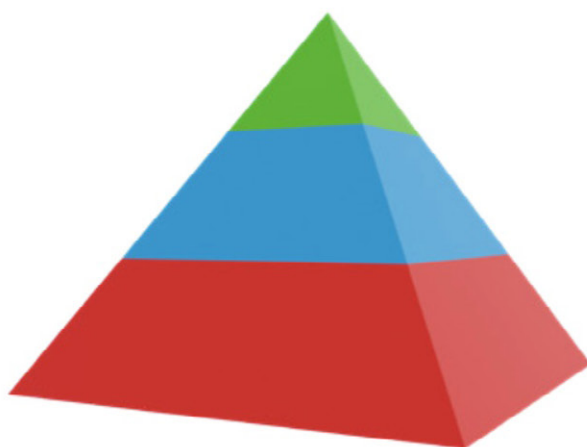
Obrázek 10: Švédská příjmová penze a garantovaná penze v roce 2020 (v násobcích cenových základních částek a v SEK měsíčně)

Švédská „prémiová penze“ byla/je v zahraničí považována za variantu povinného soukromého spoření či pojištění, tj. za 2. penzijní pilíř podle klasifikace Světové banky (Palmer, 2000). Prémiová penze byla totiž původně koncipována jako vysoce konkurenční trh mnoha penzijních fondů, na němž státní instituce vedla osobní účty všech účastníků, plnila informační úlohu pro klienty, regulovala poplatky a investovala podle instrukcí klientů (jednotlivé fondy, resp. správcovské společnosti své klienty neznačí!). V roce 2016 bylo na tomto trhu nabízeno 843 soukromých fondů, spravovaných 108 správcovskými společnostmi. Teoreticky to byl vysoce konkurenční trh, leč málo praktický pro běžné občany. Proto došlo k reformě, při níž byl zaveden státní „přednastavený“ fond (premium pension default fund, AP7 SÅFA), do něhož jsou alokováni všichni noví účastníci tohoto systému s tím, že mohou kdykoliv přestoupit do soukromého fondu. Téměř všichni však zůstávají v přednastaveném fondu. Prémiové penze vyplácel a vyplácí stát. Koncem roku 2020 65 společností spravovalo 486 soukromých fondů v systému prémiové penze.

Na klientské individuální účty příjmové penze (NDC) je připisováno pojistné se sazbou 16 % z pracovních příjmů, přispívá tam i stát (úměrně vybraným sociálním dávkám). Na účty prémiové penze se převádí příspěvek 2,5 % ze mzdy. Garantovaná penze je financována ze státního rozpočtu. Každým rokem účastníci dostávají v „oranžové obálce“ výpisy z účtu příjmové penze a prémiové penze. Je na nich vyčíslen i správní poplatek a podíl na aktivech zemřelých přispěvatelů (nedědí se) a také zhodnocení úspor – viz tabulka 4.

Při kalkulaci příjmové penze se uplatňuje pojistná matematika: konečný stav účtu příjmové penze se vydělí anuitním dělitelem, který je vypočítáván pro každou kohortu (ročník) podle její aktuální zbývajících doby dožití a s technickou úrokovou mírou 1,6 %. Takto vypočtená penze se každoročně přepočítává podle stejného vzorce, zohledňuje se inflace. Pokud dojde k výraznější odchylce příjmů a výdajů systému vlivem demografického či ekonomického vývoje, dojde ke korekci indexace (už k tomu došlo), s cílem vrátit se na původní trajektorii

Obrázek 11: Pyramida penzijních pilířů ve Švédsku

Dobrovolné osobní soukromé penze

- Individuální penzijní spoření
- Individuální penzijní pojištění

Zaměstnanecké penze (kvazipovinné)

Veřejné penze (univerzální)

- NDC (příjmová penze)
- FDC (prémiová penze)
- Garantovaná penze
- Příspěvek na bydlení pro seniory

Zdroj: Lundbergapril, 2020

Tabulka 4: První strana ročního (2023) výpisu z účtu švédské národní veřejné penze (příjmové penze a prémiové penze)

Vaše důchodové účty

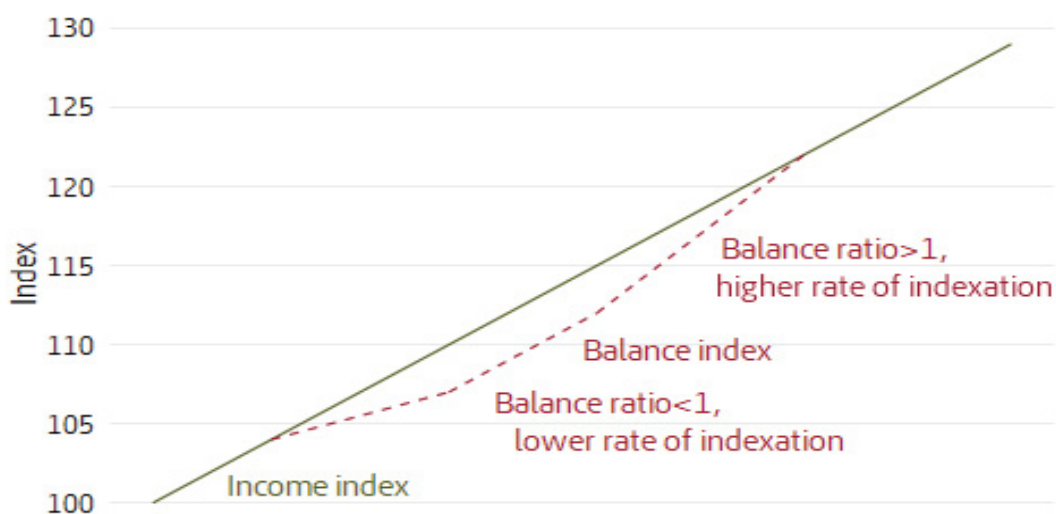
Změny v roce 2022 v SEK	Příjmový důchod (Income Pension)	Prémiový důchod (Premium Pension)	
Hodnota k 31. 12. 2021	1 480 046	420 508	
Nárok na důchod za rok 2021	63 456	9 915	
Od zemřelých plátců	1 429	505	
Poplatek za správu a fond	-491	-1 728*	Celkem naspořeno na státní starobní důchod
Změna hodnoty	63 530	-61 143**	
Hodnota k 31. 12. 2022	1 607 970	368 057	1 976 027

* Včetně slevy 2 445 SEK na poplatek za fond za rok 2021.

**Včetně úroku 65 SEK z vašeho nároku na důchod za rok 2021.

Zdroj: Pensions Myndigheten, 2023

Obrázek 12: Korekce dynamiky švédských příjmových penzí pomocí indexu rovnováhy (schéma)

Zdroj: Pensions Myndigheten, 2020

– viz obrázek 12. Kalkulace prémiové penze se provádí v zásadě podle pojistné matematiky soukromého důchodového pojištění; může zahrnovat i pozůstalostní prvek.

Minimální důchodový věk pro příjmovou penzi je 63 let od roku 2023; od roku 2026 se přejde k systému automatického zvyšování tohoto věku. Garantovaná penze je od roku 2023 dostupná od věku 66 let, od roku 2026 se rovněž přejde na „automat“. Totéž platí pro příspěvek na bydlení pro seniory. Jinak existuje též testovaná dávka finanční podpory pro seniory.

Švédské penzijní reformy jsou při nejmenším zajímavé a poučné; potvrzuje to i návrh expertů Světové banky na implementaci Panevropského penzijního systému. Ve světě je však dávana přednost jednodušším řešením.

Italský penzijní systém

V Itálii byl od roku 1996 transformován dávkově definovaný systém sociálního důchodového pojištění na systém NDC – pro nově přicházející pojištěnce. Starobní důchod se vypočítává z celoživotních příspěvků, kapitalizovaných podle tempa růstu nominálního HDP (klouzavé pětileté průměry), a z očekávané střední délky života. Příspěvky se vybírají se sazbou 33 %, z toho jednu třetinu platí zaměstnanci. OSVČ platí jen 24 %.

Oddělený penzijní systém má policie a armáda. Pro nízkopříjmové seniory jsou určeny 2 testované dávky sociální pomoci: starobní dávka (assegno sociale, 6 591 € ročně v roce 2023) a příspěvek k ní (maggiorazioni sociali) pro jednotlivce či dvojici (DGEFA, 2024).

Čisté náhradové poměry pro italské penze jsou poměrně vysoké (viz tabulka 2), což je ostatně typické pro jižní Evropu (Portugalsko, Španělsko, Řecko).

Polský penzijní systém

Generování velkých, dodatečných veřejných dluhů při privatizaci veřejných penzijních systémů podle koncepce Světové banky z roku 1994 vedlo v praxi k omezování privatizace na privatizaci částečnou. Tato praxe byla (zejména) v Polsku rozpracována do „diverzifikační“ teorie, podle níž je optimální udělat privatizaci v polovičním rozsahu. Resp. jako dlouhodobý cíl bylo proklamováno, aby zhruba polovina pojistného šla do veřejného penzijního systému (NDC) a druhá polovina do povinného soukromého pilíře. V Polsku se nakonec vyšlo z relace 5:3.

Polská paradigmatická reforma ve stylu teorie diverzifikace byla provedena od roku 1999, kromě systémů pro zemědělce a vybrané státní zaměstnance. Výsledkem bylo zavedení

Tabulka 5: Hrubý náhradový poměr plné starobní penze v Polsku před reformou a po reformě 1999

Násobek průměru	0,5	1	2
Před reformou	86,9	67,0	57,1
Po reformě	61,2	61,2	61,2
Změna	- 29,6 %	- 8,7 %	+ 7,2 %

Zdroj: Queisser a Whitehouse, 2009

systému NDC a minima penze z NDC na úrovni asi 25 % průměrného celostátního výdělku. Současně byl zaveden „druhý“ pilíř, který byl povinný pro zaměstnance do věku 30 let k datu reformy (1999), osoby do 50 let měly časově omezenou možnost opt-outu do druhého pilíře. Během roku od počátku reformy bylo ve druhém pilíři 90 % zaměstnanců. Jedním z výsledků této reformy byla výrazná realizace principu ekvivalence – viz tabulka 5. Předchozí systém byl totiž kombinací rovného důchodu a sociálního pojištění.

Celková sazba pojištění od této reformy je 19,52 % ze mzdy, zaměstnavatel z toho platí polovic (9,76 %) a tato polovina jde celá do NDC. Sazba celkového pojištění do NDC byla původně 12,22 % ze mzdy, do soukromého pilíře FDC 7,3 % – pro jeho účastníky, jinak šlo toto pojištění na zvláštní podúčet NDC u sociální pojišťovny. V roce 2011 došlo ke snížení sazby pojištění do soukromého pilíře FDC na 2,3 %, z fiskálních důvodů.

Od února 2014 došlo v Polsku k nové reformě druhého pilíře (Kritzer, 2014; Chłóń-Domińczak, 2014):

- účast ve 2. pilíři je pro nové zaměstnance dobrovolná,
- stávající účastníci 2. pilíře mohli tento pilíř opustit a svá aktiva převést do NDC (opt-out – bez možnosti návratu),
- pojištění do 2. pilíře se zvýšilo na 2,92 % ze mzdy,
- všechny vládní dluhopisy v aktivech penzijních fondů 2. pilíře (OFE) se převedly do Sociální pojišťovny ZUS na speciální podúčty a OFE nově nemohou tyto dluhopisy nakupovat (státní dluhopisy představovaly asi 51,5 % aktiv OFE), transfer byl uskutečněn 3. 2. 2014 v objemu 153 mld. zlotých; operací se snížil polský veřejný dluh o asi 9,3 % HDP,
- aktiva z 2. pilíře se postupně převádějí do 1. pilíře od 10. roku před dosažením důchodového věku.

K tomu je zapotřebí ještě dodat, že Sociální pojišťovna (ZUS) současně převzala plnou odpovědnost za „výplatní fázi“ 2. pilíře; původní polská legislativa ke 2. pilíři poskytování důchodů (anuitizaci) vůbec neobsahovala – řešení prostě odložili. Odchod z 2. pilíře byl realizován metodou auto-enrolmentu – kdo nepožádal v uvedené lhůtě 3 měsíců o setrvání ve 2. pilíři, byl automaticky převeden; o setrvání požádalo 18 % účastníků (Krzyzak, 2015).

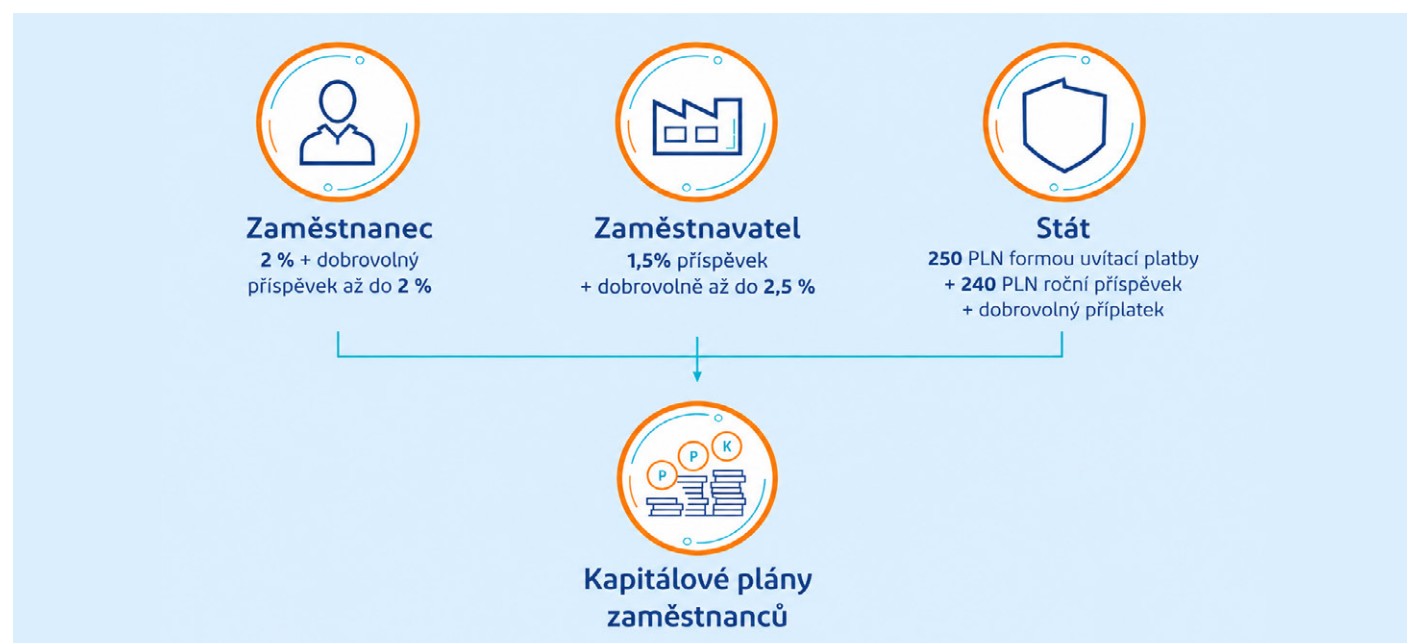
I nadále existuje „zvláštní podúčet“ NDC u ZUS pro všechny pojištěnce, na kterém se evidují platby klientů, kteří nejsou účastníky 2. pilíře, se sazbou 7,3 % ze mzdy a také platby účastníků 2. pilíře – se sazbou 4,38 % (což je původní minus dnešní sazba příspěvku do 2. pilíře). „Zvláštní podúčet“ je druhým, paralelním systémem NDC – platí v něm totiž jiná pravidla, konkrétně např. valorizace prostředků klientů na „zvláštním podúčtu“ NDC se provádí podle klouzavého (jen kladného) pětiletého průměru růstu nominálního HDP, zatímco na „hlavním“ účtu NDC podle vývoje objemu mezd v Polsku.

Příspěvek do hlavního systému NDC činí 12,22 % ze mzdy, resp. 19,52 % v případě klientů, kteří nikdy nebyli v soukromém („druhém“) pilíři. Příspěvek za klienty, kteří se „namočili“ ve 2. pilíři, jde na zvláštní podúčet NDC se sazbou 7,3 %. Příspěvek za klienty NDC, kteří jsou ve 2. pilíři, jde na zvláštní podúčet NDC se sazbou 4,38 %.

Systém důchodového zabezpečení pro vybrané státní zaměstnance (policisté, vojáci, soudci, prokurátoři) je financován přímo (bez příspěvků) ze státního rozpočtu.

1. pilíř důchodového zabezpečení zemědělců a jejich rodin je dávkově definovaným systémem sociálního pojištění,

Obrázek 13: Polské zaměstnanecké kapitálové programy (PPK) na bázi auto-enrolmentu: příspěvky zaměstnanců, zaměstnavatelů a státu

s doplňkovým rovným důchodem na úrovni 85-95 % minimální starobní penze. Příspěvek do Fondu zemědělského sociálního pojištění (KRUS) se platí čtvrtletně a činí 30 % minimálního starobního důchodu. Tyto příspěvky hradí asi 10 % výdajů na starobní a invalidní pojištění. (EC, 2024). Stát (také) touto cestou dotuje polské zemědělství, resp. potravinářské produkty.

Polsko má také „minimální starobní penzi“, podmíněnou dobou pojištění 25 let (muži), resp. 20 let (ženy). Od března 2022 tato penze činí 1 338,44 zł. měsíčně.

3. penzijním pilířem jsou v Polsku zaměstnanecké a soukromé penze. Zaměstnanecké penze (PPE) jsou upraveny zákonem z roku 2004; mohou mít podobu zaměstnaneckého penzijního fondu, investičního fondu či skupinového životního pojištění. Koncem roku 2018 byly uzákoněny zaměstnanecké kapitálové programy (PPK), založené na auto-enrolmentu; v obecné rovině byl vzorem britský 2. penzijní pilíř, včetně postupného zavádění: nejdříve ve velkých podnicích (od července 2019) a nakonec v malých podnicích od roku 2021. Zaměstnavatelé zde přispívají minimálně 1,5 % ze mzdy, maximálně až 4 %. Zaměstnanci přispívají nejméně 2 % ze mzdy (až na výjimky), nejvíce však rovněž 4 % ze mzdy. A přispívá i stát: 250 zlotých dává na uvítanou a pak 240 zł. ročně – viz obrázek 13. V roce 2023 se uskutečnil první pravidelný re-enrolment; po 4 letech bude následovat další.

Americký penzijní systém

Americký zákon o „sociálním zabezpečení“ z roku 1935 byl reakcí na velkou hospodářskou krizi; jeho nejvýznamnější složkou jsou veřejné starobní důchody. Primárním cílem tohoto povinného „starobního pojištění“ byla a je prevence chudoby poskytováním důchodů na úrovni životního minima (Kinsella a Gist, 1995), nicméně dávky měly odrážet i individuální rovnost (equity) a systém je financován „pojistnými příspěvky“, čímž se dávky stávají „vyslouženým právem“ (earned right) – a nejsou tedy sociální pomocí, resp. testovanou dávkou (Barr a kol., 2014).

Sazba pojistných příspěvků na starobní a invalidní pojištění činí 12,4 % ze mzdy (do 168 600 \$ ročně), polovinu z toho platí zaměstnavatel. Tento „příspěvek“ je běžně označován jako daň ze mzdy (payroll tax), vybírá se ze mzdy do výdělkového stropu.

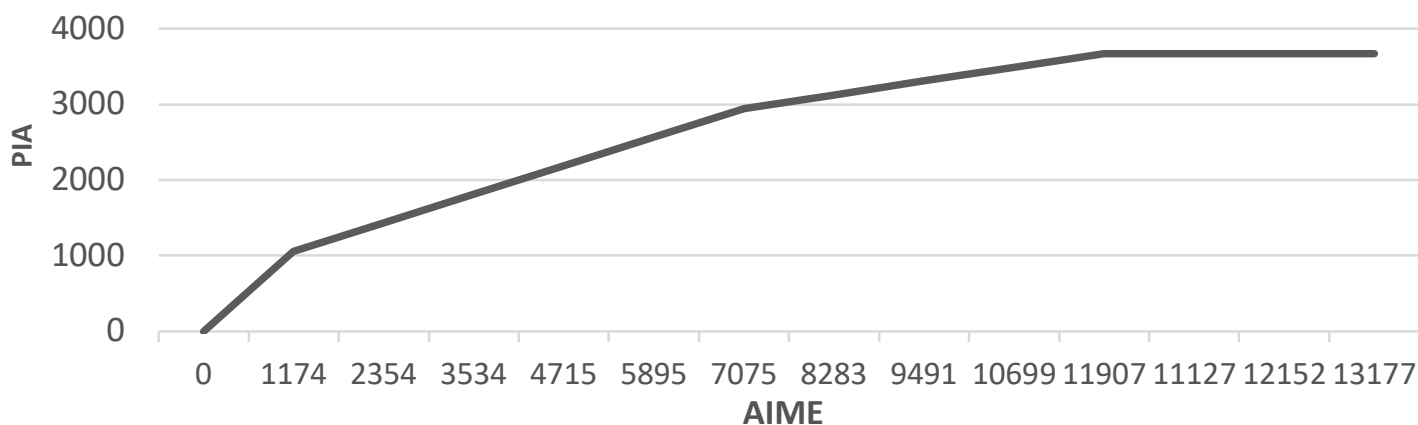
Americké „důchodové pojištění“ je (zejména pro nás) pozoruhodné tím, že používá redukční hranice při výpočtu důchodu z předchozího průměrného (valorizovaného) měsíčního výdělku (do výše výdělkového stropu), za období 35 nejlepších let. V roce 2024 platí tyto dvě redukční hranice (bend points): 1 174 \$ a 7 078 \$. Do první redukční hranice se započte 90 % výdělku, mezi 1. a 2. hranicí 32 % výdělku a nad druhou hranicí 15 % výdělku – viz obrázek 14. Redukční hranice a koeficienty se odrážejí v tzv. progresivitě důchodů (viz tabulka 2).

Americké „důchodové pojištění“ (OASDI) je odděleno od státního rozpočtu USA v samostatném veřejném svěřeneckém fondu. Systém je financován průběžně, aktiva (rezervy) ale představují více než trojnásobek ročních výdajů. Jedním ze zdrojů systému je i daň z příjmů placená z penzí. Vyčerpání rezerv se předpokládá v roce 2034.

Americké „důchodové pojištění“ je pro nás zajímavé, protože my také máme systém redukčních hranic a koeficientů. Jinak americké „pojištění“ je na hony vzdáleno sociálnímu důchodovému pojištění, jak je známe např. z Německa. Moderní penzijní politika jasně od sebe odděluje důchody závislé na výdělku a sociální penze. Americké „důchodové pojištění“ tak rozhodně není moderním modelem, resp. systémem sociálního pojištění.

Důchodové pojištění, resp. sociální zabezpečení je nejvýznamnějším penzijním pilířem v USA – viz obrázek 15. Druhým nejvýznamnějším penzijním pilířem je tam je vlastní bydlení – 3 čtvrtiny amerických důchodců mají rodinný dům. Třetím pilířem jsou zaměstnanecké penzijní plány všeho druhu (DC, DB), včetně systémů pro vládní zaměstnance. Následují individuální penzijní účty (IRAs) 6 různých druhů u různých poskytovatelů, s daňovými zvýhodněními. Významná úloha IRAs je dána do značné

Obrázek 14: Základní konstrukce amerického státního důchodu: PIA v závislosti na průměrném výdělku (AIME) v roce 2024

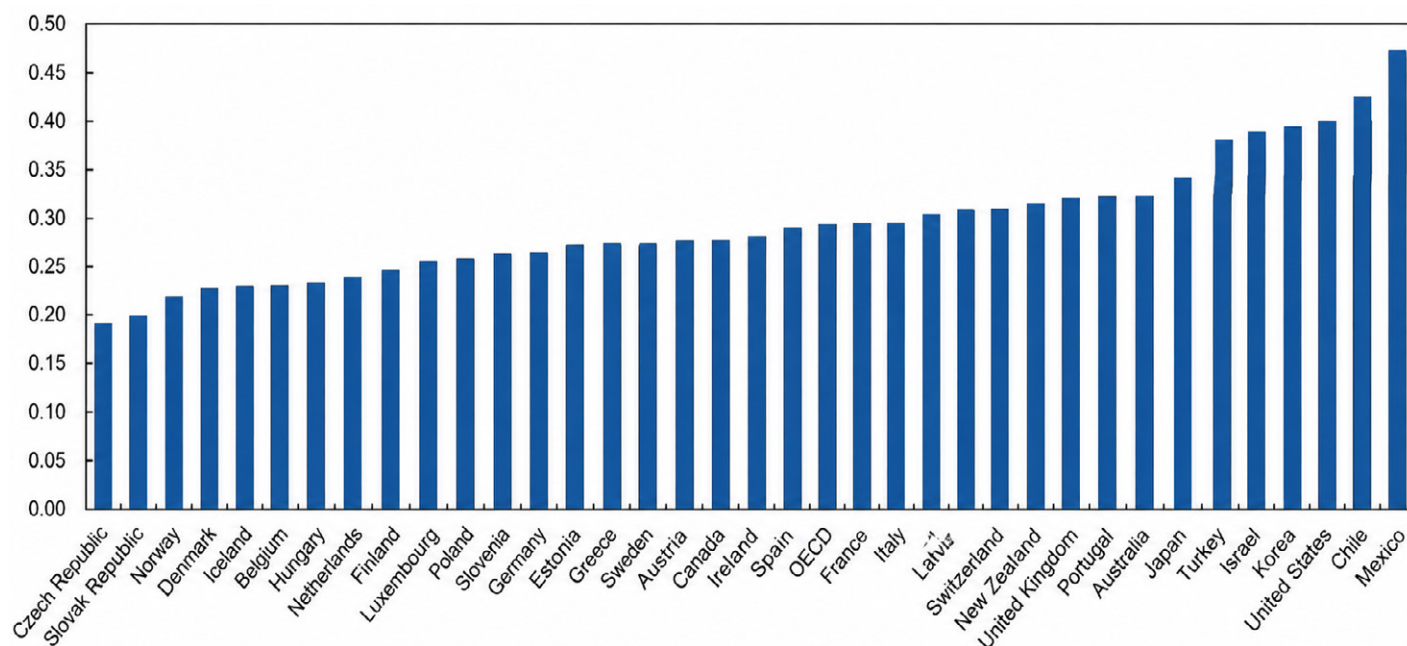
Zdroj: vlastní výpočet

Obrázek 15: Pyramida penzijních pilířů v USA

Zdroj: Brady a kol., 2012

Obrázek 16: Příjmová nerovnost osob starších 65 let (Giniho koeficient, 2014)

Zdroj: OECD, 2017

míry tím, že zaměstnanci si při změně zaměstnavatele obvykle převádějí své prostředky ze zaměstnaneckého systému na svůj individuální penzijní účet.

Příjmová nerovnost seniorů je v USA třetí největší na světě – viz obrázek 16. V Česku je tato nerovnost nejmenší. Významnou roli v tom hrají penzijní systémy.

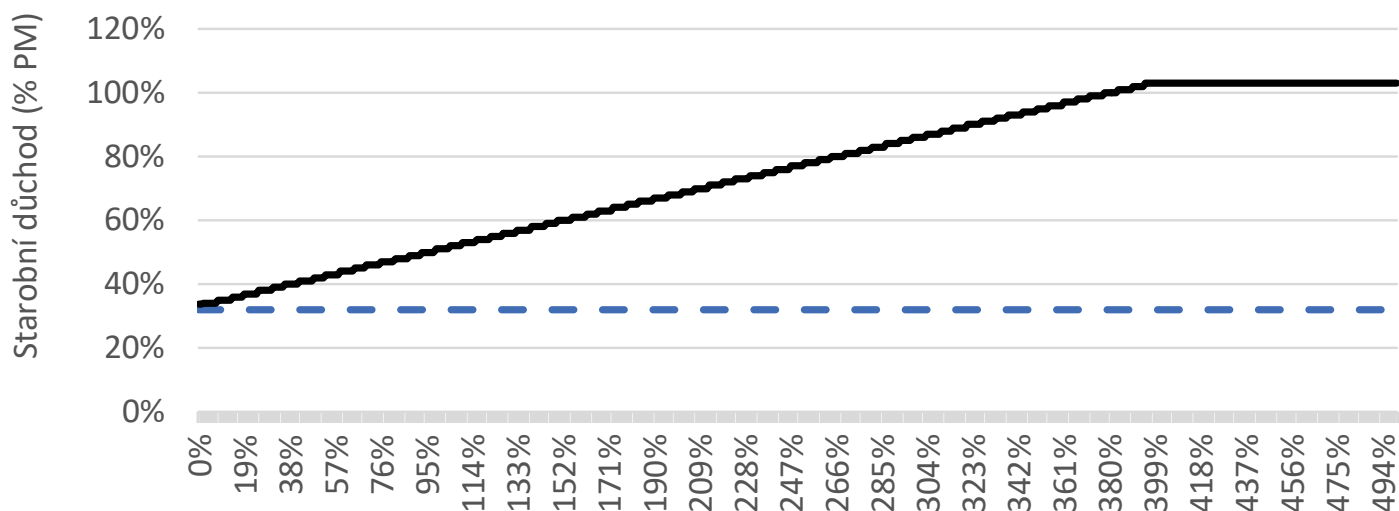
Závěry

Zatím není zřejmé, že by Fialova vláda chtěla naplnit své programové prohlášení – připravit reformu českého veřejného „důchodového pojištění“, nad rámec navrhovaných drobných parametrických změn. Pokud by se aplikovala moderní koncepce tzv. penzijního konta (podle rakouského

vzoru), tak by bylo možné využít tohoto konstruktu i k dobrovolnému pojištění (nad rámec povinného sociálního pojištění). Zřízovat „dobrovolnou složku“ důchodového systému ve formě státního nebo veřejnoprávního fondu, inspirovanou švédskými zkušenostmi, je za dnešního stavu více než předčasné. To už by bylo jednodušší vytvořit jednorázově státní důchodový fond ze stávajících nadměrných a nepotřebných devizových rezerv ČNB, jak před časem zmínil její dnešní guvernér.

K dispozici je návrh na technickou důchodovou reformu českého „důchodového pojištění“, která by zrušila základní redukční hranici s redukčním koeficientem 26 % a učinila by naše veřejné penze srozumitelnými a transparentními pro občany i politiky (Vostatek, 2024) a vytvořila by tak základ pro ucelené reformy dvou jejích pilířů s využitím

Obrázek 17: Technická důchodová reforma: nově přiznaný starobní důchod v závislosti na celoživotním výdělku, v % průměrné hrubé měsíční mzdy v roce 2024 (45 let pojištění, 1 dítě)

Zdroj: Vostatek, 2024

zahraničních zkušeností. Realizoval by se tak i původní záměr vlády připravit návrh důchodové reformy, který se bude skládat ze dvou hlavních složek s tím, že základní složka (výměra) se zvýší a bude reflektovat požadavky na důstojnost života ve stáří a finanční možnosti státu.

Zahraniční praxe potvrzuje, že české vykázání „hospodaření systému důchodového pojištění“ nemá praktický význam, nanejvýš bývá politicky zneužíváno. Naše porovnání potvrdilo, že české pojistné důchodového pojištění má z mezinárodního hlediska zcela neúměrně vysokou sazbu, nehledě již na faktickou převahu rovného důchodu u nás, který by systémově v žádném případě neměl být financován z pojistného. Za situace, kdy je celé české zdravotní pojištění nesystémové, lze doporučit technickou daňovou reformu, spočívající v zahrnutí veškerého pojistného placeného zaměstnanci do daně z osobních příjmů a ve sloučení veškerého pojistného placeného zaměstnavateli do jedné platby (do státního rozpočtu); ostatně se vláda zavázala realizovat „jednotné inkasní místo“, takže by tuto velmi snadnou a reálně úspornou reformu měla realizovat (Vostatek, 2023). I zde lze využít zahraničních zkušeností.

Klíčová slova

Penzijní pilíře, sociální důchodové pojištění, rovný důchod, zaměstnanecké penze, starobní důchody, Německo, Rakousko, Nizozemsko, Velká Británie, Švédsko, Itálie, Polsko, USA, Česko

Keywords

Pension pillars, social pension insurance, flat pension, occupational pension schemes, old-age pensions, Germany, Austria, Netherlands, United Kingdom, Sweden, Italy, Poland, USA, Czechia

Použité zdroje

Bäcker, G. (2022). Alterssicherung in Deutschland. Aus Politik und Zeitgeschichte/bpb.de. Dostupné z: <https://www.bpb.de/shop/zeitschriften/apuz/rente-2022/508219/alterssicherung-in-deutschland/>

Barr, J. a kol. (2014). Social Security Reform Options. A Public Policy Monograph. American Academy of Actuaries. Social Security Committee. Dostupné z: http://actuary.org/files/Soc-Sec-Reform-Options_Monograph_03-03-2014.pdf

BMSGPK (2022). The Pensions System in Austria – an Overview Edition for 2022. Wien: Bundesministerium für Soziales, Gesundheit, Pflege und Konsumentenschutz. https://broschuerenservice.sozialministerium.at/Home/Download?publicationId=639&attachmentName=The_Pensionssystem_in_Austria_2022_pdfUA.pdf

Brady, P., Burham, K., Holden, S. (2012). The Success of the U.S. Retirement System. Washington: Investment Company Institute. Dostupné z: https://www.ici.org/doc-server/pdf%3Apr_12_success_retirement.pdf

Budai, D. (2023). Hnutí STAN prosazuje vznik státního penzijního fondu, jde o jednu z vládních priorit. Dostupné z: <https://ceskeduchody.cz/zpravy/hnuti-stan-prosazuje-vznik-statniho-penzijnihofonu#:~:text=Hnutí%20STAN%20prosazuje%20vznik%20státního%20penzijního%20fondu%2C%20jde,který%20plánuje%20prosadit%20při%20jednání%20ve%20vládní%20koalici>

CFA Institute (2023). Mercer CFA Institute Global Pension Index 2023 sees Netherlands return to the top spot and highlights potential of AI to improve retirement outcomes. New York: CFA Institute. Dostupné z: <https://www.cfainstitute.org/about/press-releases/2023/mercer-cfa-institute-global-pension-index-2023>

Cribb, J., Emmerson, C., Johnson, P., Karjalainen, H. (2023). The future of the state pension. London: Institute for Fiscal Studies

Dentons (2023). New Dutch Pension Act on 1 July 2023. Major reform of pension system. Dostupné z: <https://www.dentons.com/en/insights/articles/2023/june/2/new-dutch-pension-act-on-1-july-2023-major-reform-of-pension-system-act-now>

Deppe, I., Foerster, L. (2014). 125 Jahre gesetzliche Rentenversicherung. München: August Dreesbach Verlag.

Deutsche Rentenversicherung (2024). Rentenanpassung 2024. Dostupné z: <https://www.deutsche-rentenversicherung.de/SharedDocs/FAQ/Gesetzesanderungen/Rentenanpassung/FAQ-Rentenanpassung-2024/Rentenanpassung-2024.html#9b9f3858-c11b-4a67-90f8-a6f92c665491>

DGEFA (2024). 2024 Ageing Report. Economic and Budgetary Projections for the EU Member States (2022-2070). Institutional Paper 279. Brussels: Directorate-General for Economic and Financial Affairs. Dostupné z: https://economy-finance.ec.europa.eu/publications/2024-ageing-report-economic-and-budgetary-projections-eu-member-states-2022-2070_en

EC (2024). 2024 Ageing Report. Economic and Budgetary Projections for the EU Member States (2022-2070). Institutional Paper 279. Brussels: European Commission's Directorate-General for Economic and Financial Affairs. Dostupné z: https://economy-finance.ec.europa.eu/publications/2024-ageing-report-economic-and-budgetary-projections-eu-member-states-2022-2070_en#:~:text=2024%20Ageing%20report%20-%20Statistical%20annexes%20all%20horizontal%20tables.%20This

Einfach-Rente (2024). So funktioniert die betriebliche Altersvorsorge (bAV). Dostupné z: <https://www.einfach-rente.de/infografiken/betriebliche-altersvorsorge-ba>

Fiala, P. a kol. 2022. Programové prohlášení vlády České republiky. Praha: Úřad vlády ČR. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/assets/jednani-vlady/programove-prohlaseni/programove-prohlaseni-vlady-Petra-Fialy.pdf>

Finanzenverstehen (2024). Pensionssystem Österreich. Dostupné z: <https://finanzenverstehen.at/wissen/pensionssystem-oesterreich/>

FMA (2024). Der Markt für die Prämienbegünstigte Zukunftsvorsorge 2023. Wien: Österreichische Finanzmarktaufsicht 2024. Dostupné z: <https://www.fma.gv.at/publikationen/studie-praemienbeguenstigte-zukunftsvorsorge/>

Holzmann, R., Palmer, E., Robalino, D., eds. (2012). Nonfinancial Defined Contribution Pension Schemes in a Changing Pension World. Volume I: Progress, Lessons, and Implementations. Washington: The World Bank.

Chłoń-Domińczak, A. (2014). The Sustainability and Adequacy Tradeoff as Countries Age – the lesson from Poland. 6th Global Pension & Savings Conference. Washington. Dostupné z: http://siteresources.worldbank.org/FINANCIALSECTOR/Resources/Session2_AgnieszkaChlon-Dominczak_Pension2014.pdf

IFS (2023). Private Pensions Explained. London: Institute for Fiscal Studies. Dostupné z: <https://ifs.org.uk/articles/private-pensions-explained>

Kinsella, K., Gist, Y. J. (1995). Older Workers, Retirement, and Pensions: A Comparative International Chartbook. Washington: U.S. Department of Commerce.

Klotz, M. (2024). Altersvorsorge 2024: Das ändert sich für Dich. Riester-Reform und Altersvorsorge-Depot. Finanztip. Dostupné z: <https://www.finanztip.de/riester-reform/>

Kritzer, B. E., ed. (2014). International Update: Recent Developments in Foreign Public and Private Pensions. USA Social Security Administration Publication č. 13-11712. Washington. Dostupné z: http://www.ssa.gov/policy/docs/progdesc/intl_update/2014-03/2014-03.pdf

Krzyzak, K. (2015). Pensions In Central & Eastern Europe: A fresh start for pensions. IPE, Magazine. Dostupné z: <http://www.ipe.com/pensions-in-central-and-eastern-europe-a-fresh-start-for-pensions/10006086.fullarticle>

Lundbergapril, K. (2020). Retirement: Lessons from the Swedish Reforms. Studie. Fondation pour l'innovation politique. Dostupné z: <https://www.fondapol.org/en/study/retirement-lessons-from-the-swedish-reforms/>

Martínek, T. (2019). Piráti představili vizi státního fondu penzijního připojištění. Praha: Česká pirátská strana. Komise pro spravedlivé důchody, 24.5.2019. Dostupné z: <https://www.pirati.cz/tiskove-zpravy/pirati-predstavili-statni-penzijni-fond.html>

Martínek, T. a Forýtek, L. (2019). Národní penzijní fond. Pracovní verze vize Národního penzijního fondu navržená Důchodovým týmem Pirátů. Praha: Česká pirátská strana. Dostupné z: <https://www.pirati.cz/assets/pdf/vize-npf.pdf>

NEST (2023). Nest, the National Employment Savings Trust Corporation annual report and accounts 2022/23. London: NEST. Dostupné z: <https://assets.publishing.service.gov.uk/media/652fef0cd0666200131b7cbd/nest-annual-report-and-accounts-2022-to-2023.pdf>

OECD (2017). Preventing Ageing Unequally. Paris: OECD Publishing. Dostupné z: <http://dx.doi.org/10.1787/9789264279087-en>

OECD (2023). Pensions at a Glance 2023: OECD and G20 Indicators. Paris: OECD Publishing. Dostupné z: <https://doi.org/10.1787/678055dd-en>

Oppelt, R. (2023). Spořme na důchod ve státním fondu. Mladá fronta DNES, 11. 7. 2023.

Palmer, E. (2000). The Swedish Pension Reform – Framework and Issues. World Bank Pension Primer. Washington: The World Bank. Dostupné z: <http://siteresources.worldbank.org/SOCIALPROTECTION/Resources/SP-Discussion-papers/Pensions-DP/0012.pdf>

Pensions Myndigheten (2020): Orange Report 2020. Annual Report of the Swedish Pension System. Dostupné z: <https://www.pensionsmyndigheten.se/statistik/publikationer/orange-report-2020/4-how-the-national-pension-system-works.html>

Pensions Myndigheten (2023): Orange envelope – annual statement 2023 for your national pension accounts. Östersund: Pensions Myndigheten. <https://www.pensionsmyndigheten.se/other-languages/english-engelska/english-engelska/orange-envelope-annual-statement-for-your-national-public-pension#:~:text=If%20you%20have%20started%20to>

PFR (2024). Employee Capital Plans (PPK). Polish Development Fund Group. Dostupné z: <https://pfr.pl/en/employee-capital-plans.html#:~:text=Every%20employee%20saving%20in%20PPK%20-%20through%20specialized%20and%20low-fee>

PPI (2024). The Pensions Primer. A Guide to the UK Pensions System. London: Pensions Policy Institute. Dostupné z: <https://www.pensionspolicyinstitute.org.uk/media/jrem13bf/20240704-ppi-pensions-primer-july-2024.pdf>

Queisser, M., Whitehouse, E. (2009). What are the prospects for the standard of living of retirees? Living standards in old age: Current outcomes and future prospects. Technical Seminar on Pensions. Paris: ISSA. Dostupné z: <http://www.google.com/webhp?nord=1#nord=1&q=Two+Decades+of+Pension+Reform%3A+What+Has+Been+Achieved+and+What+Remains+To+Be+Done%3F+%2C+Geneva+Papers+on+Risk+and+Insurance&start=20>

Schwarzer, J. (2024). Neue Grundrente: Wie hoch ist sie? Wer bekommt sie? herMoney. Dostupné z: <https://www.hermoney.de/rente-versicherungen/rente/grundrente-hoehe-mindestrente/>

Settgren, O. a kol. (2020). Orange Report 2020. Annual Report of the Swedish Pension System. Stockholm: Swedish Pension Agency. Dostupné z: <https://www.pensionsmyndigheten.se/statistik/publikationer/orange-report-2020/orange-report-2020.pdf>

Statista (2024). Entwicklung des Beitragssatzes der gesetzlichen Rentenversicherung in Deutschland von 1957 bis 2023. Statista Research Department. Dostupné z: <https://de.statista.com/statistik/daten/studie/188738/umfrage/entwicklung-des-beitragssatzes-in-der-gesetzlichen-rentenversicherung-seit-1990/>

Vostatek, J. (2016). Penzijní teorie a politika. Praha: Nakladatelství C. H. Beck.

Vostatek, J. (2023). Jednotné inkaso příspěvků na sociální zabezpečení. In V. Barák, V. Krebs (red.). Sociální politika 2022 Dopady inflace do sociální oblasti: Sborník vědeckých textů z mezinárodní konference Sociální politika 2022. Praha: Národohospodářská fakulta VŠE a Nakladatelství Oeconomica. Dostupné z: www.socialni-politika.cz/wp-content/uploads/2023/05/2022_soc-polit.pdf

Vostatek, J. (2024). Czech Pension Reform: Quo vadis? FÓRUM sociální politiky. 2024, č. 1.

Pojistné rozpravy

41/2024

Pojistné rozpravy vycházejí jednou ročně.
Publikované příspěvky jsou recenzovány.

Redakce přijímá statě a pojednání vědeckého i teoretického charakteru se vztahem k pojištění, zajištění, zábraně škod, příp. také k dalším navazujícím disciplínám.

Vydavatel: © Česká asociace pojišťoven
Šéfredaktor: Mgr. Monika Haidinger
Česká asociace pojišťoven, Main Point Pankrác,
Milevská 2095/5, 140 00 Praha 4
E-mail: monika.haidinger@cap.cz
Web: www.pojistnerozpravy.cz

ISSN 2571-1059 (on-line)

Redakční kruh

Ing. Žaneta Boučková, Ph.D.; prof. Ing. Jaroslav Daňhel, CSc.; prof. Ing. Eva Ducháčková, CSc.;
Ing. Filip Holý, Ph.D.; prof. JUDr. Marie Karfíková, CSc.;
Ing. Václav Křivohlávek, CSc.; Ing. Jaroslav Mesršmíd, CSc.,
MBA (předseda redakčního kruhu); JUDr. Věra Škopová;
Mgr. Jan Šváb; doc. Ing. Eva Vávrová, Ph.D.;
prof. Ing. Jaroslav Vostatek, CSc.

Sazba

Identita s.r.o.

Přebírání článků je povoleno pouze se souhlasem redakce a při zachování autorských práv.

Názory a hypotézy obsažené v jednotlivých autorských příspěvcích je třeba považovat za osobní postoje a přístupy autora, nikoliv za stanovisko instituce, kterou zastupuje nebo u které je zaměstnán, ani za stanovisko vydavatele, tj. České asociace pojišťoven, pokud není uvedeno jinak.

